

**SOUKROMÁ VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ
ZNOJMO s.r.o.**

Bakalářský studijní program: **Ekonomika a management**

Studijní obor: **Ekonomika veřejné správy a sociálních služeb**

**POZICE KSČM V POLITICKÉM
SYSTÉMU ČESKÉ REPUBLIKY,
JEJÍ HISTORIE A
TRANSFORMACE V
DEMOKRATICKOU STRANU**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor:

Roman DOČEKAL

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jan HODAČ

Znojmo, 2011

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma *Pozice KSČM v politickém systému České republiky, její historie a transformace v demokratickou stranu* jsem vypracoval samostatně pod vedením Mgr. Jana Hodače a veškerou literaturu a další prameny, které jsem v práci použil, řádně cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

podpis

Ve Znojmě dne

.....
Jméno PŘÍJMENÍ

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval panu Mgr. Janu Hodačovi za ochotu a odbornou pomoc při vedení bakalářské práce a dále všem, kteří mi jakkoliv pomáhali při jejím vypracování.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor **Roman DOČEKAL**
Bakalářský studijní program Ekonomika a management
Obor Ekonomika veřejné správy a sociálních služeb

Název: **Pozice KSČM v politickém systému České republiky, její historie a transformace v demokratickou stranu**

Název (v angličtině.): The position of Communists in the political system of the Czech republic, its history and transformation into a democratic party

Zásady pro vypracování:

Cíl práce:

Cílem bakalářské práce je určení a zhodnocení ideově – programové identity Komunistické strany Čech a Moravy.

Postup práce:

- I. Teoretická část: popsat vývoj KSČM po roce 1989 zjistit, zda došlo k přechodu v demokratickou stranu a analyzovat její uplatnění v politickém systému.
- II. Praktická část: zhodnotit transformaci KSČM v demokratickou stranu, její postoj k hospodářské a sociální politice.

Použité metody: analýza a studium odborné literatury, komparace a deskripce poznatků.

Rozsah práce: 40–50

Seznam odborné literatury:

1. ČADA, Václav. *Dějiny k dnešku*. Praha: Nakladatelství Koridor, 1991. 127 s. ISBN 80-934-5-1.
2. DOLEJŠ, Jiří. *Levice mezi minulostí a budoucností*. Praha: Svoboda servis, 2010. 157 s. ISBN 978-80-96330-67-0.
3. DRDA, Adam; DUDEK, Petr. *Kdo ve stínu čeká na moc*. Praha: Nakladatelství Paseka, 2006. 242 s. ISBN 80-7185-802-1.
4. FIALA, Petr; MAREŠ, Miroslav; SOKOL, Petr. *Eurostrany. Politické strany na evropské úrovni*. Brno: Barrister & Principal, 2007. 272 s. ISBN 978-80-87029-05-3.
5. HODAČ, Jan; STREJČEK, Petr. *Učebnice politologie pro nepolitologické obory*. Znojmo: Soukromá vysoká škola ekonomická Znojmo, 2010. 120 s. ISBN 978-80-87314-06-7.

Datum zadání bakalářské práce: duben 2010

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2011

L. S.

Roman DOČEKAL
autor

Mgr. Jan HODAČ
vedoucí bakalářské práce

Prof. PhDr. Kamil FUCHS, CSc.
rektor SVŠE Znojmo

Abstrakt

Tato práce se zabývá pozicí KSČM v politickém systému České republiky její historií a transformací v demokratickou stranu. Samotný text se věnuje zejména analýze programatiky KSČM. V Bakalářské práci se zabývám postoji strany k otázkám sociální, hospodářské či zahraniční politiky. Část práce také věnuji vztahu strany k vlastní minulosti. Na základě těchto témat se pak v závěru pokouším o ověření zařazení KSČM a zhodnocení její skutečné identity.

Klíčová slova

Identita, typologie krajní levice Luke Marche a Case Mudda, Komunistická strana Čech a Moravy, částečně reformované marxisticko-leninské komunistické strany.

Abstract

This work deals with the position of the Communists in the political system of the Czech Republic's history and transformation into a democratic party. The text itself focuses on the analysis of programmatic Communists. The paper is focused on the attitudes to issues of social, economic or foreign policy. Part of this work also addresses the relationship to its past. Based on these topics in the conclusion of to verify the inclusion of Communists and evaluation of its true identity.

Keywords

Identity, The Typology of Radical Left by Luke March and Cas Mudde, The Communist Party of Bohemia and Moravia, partially reformist Marxist-Leninist communist parties.

Obsah

Abstrakt.....	6
Úvod.....	9
1 Typologie levice	10
1.1 Typologie krajní levice podle Luke Marche a Case Muddeho	11
1.2 Socialismus	14
1.3 Komunismus	15
2 Historie komunistické strany	17
2.1 Snaha o spravedlivou společnost	17
2.2 Vznik komunistické strany.....	18
2.3 Monopolní postavení komunistické strany	19
3 Rok 1989 – proměna politického systému.....	21
4 Odevzdaná moc.....	22
5 Postoj KSČM k minulosti – základní vývoj	24
5.1. Prohlášení k občanům ČSSR	25
5.2 Otázka názvu strany	26
5.3. Kladenský program KSČM.....	26
6 Transformace KSČM v demokratickou stranu	27
7 Programatika KSČM.....	28
7.1 KSČM – postoj k demokracii a politickému zřízení	28
7.2 KSČM – oblast zahraniční politiky.....	29
7.3 KSČM – Hospodářská a sociální politika	31
8 Dnešní mládež a KSČM	32
8.1 Výsledky dotazování.....	33
8.2 Shrnutí dotazníkového šetření.....	42
9 Zhodnocení identity KSČM.....	43
Literatura a použité zdroje	45

Seznam použitých zkratk	51
Seznam příloh	52

Úvod

Změny na přelomu 80. a 90. let 20. století ve střední a východní Evropě odstartovaly v této části evropského kontinentu novou éru. Minulé 20. století bylo stoletím historického pokusu naplnit ideály levice v praxi. Komunistické i socialistické strany se dostávaly k moci a mohly ukázat, jak dokáží měnit svět.

Nezralost tohoto pokusu a nakumulované chyby vedly v tomto století nakonec ke ztrátě iniciativy, inovační dynamiky a k oslabování důvěry, kterou levice měla. Myšlenky tradiční levice ztrácely nálepku věčnosti. Pád monopolu na pravdu provázelo i uznání možnosti omylu a také toho, že pravdu mohou mít i ti druzí.

Ve své práci se zabývám vývojem komunistického hnutí v Československu po pádu reálného socialismu, transformací komunistické strany a její pozicí v politickém systému České republiky.

Listopadové události roku 1989 nebyly náhodné. Rozhodující příčinou byl především totální krach sovětského modelu socialismu, který nedokázal uskutečnit humanistický Marxův projekt socialistické společnosti svobodných, rovnoprávných lidí.

Toto téma patřilo dlouhodobě v průběhu posledních let k významným tématům politologického výzkumu. Přesto je možno říci, že je toto téma v české politologii stále poněkud podceňováno.

1 Typologie levice

O typologii politických stran se již v minulosti pokoušela řada významných politologů. Existuje celá škála různých hledisek a kritérií, na jejichž základě lze politické strany rozčlenit do jednotlivých kategorií. Rozhodujícím faktorem může být například velikost strany, organizační uspořádání či ideová orientace strany. V minulosti představovaly ideový základ levice především myšlenky marxistického hnutí, případně učení V. I. Lenina. Levice sdružuje různorodé subjekty od stran ortodoxně komunistických až po některá ekologicky zaměřená uskupení. Obecně je jejich identita založena na odmítání ekonomické nerovnosti jako základu existujícího politického a sociálního uspořádání.

Dalším podstatným rysem je odsouzení kapitalismu a snahy o internacionalistický charakter a mezinárodní spolupráci. Někteří autoři hovoří o Komunistické Straně Čech a Moravy jako o straně anti systémově nekomunistické, jiní o leninsky dogmatické, někteří připomínají přihlášení se KSČM k demokratizační šmeralovské tradici.

Klasikové (Marx, Engels, Lenin) ve svých dílech se shodují v tom, že po socialistické politické revoluci proběhne další vývoj komunistické společensko-ekonomické formace nahrazující po určitém přechodném období kapitalismus ve dvou fázích (teorie dvou fází komunismu).

Tyto dvě fáze pojmenoval V. I. Lenin jako socialismus (první nižší fáze) a komunismus (fáze vyšší). Obě fáze se především výrazně odlišují stupněm zespolečnění práce a výroby, který úzce souvisí s existencí tzv. staré společenské dělby práce. K jejímu překonání je třeba rozvoj výrobních sil (vědecko-technická a informační revoluce), aby se společenské vlastnictví v nižší fázi komunismu – socialismu mohlo přeměnit ve skutečné zespolečnění a aby zmizely pozůstatky třídního rozdělení společnosti. První historická forma socialismu, jak ji známe z vlastních zkušeností, se s těmito problémy nedokázala vyrovnat, což bylo hlavní příčinou její porážky v soutěži s kapitalismem.

1.1 Typologie krajní levice podle Luke Marche a Case Muddeho

V minulosti představovaly ideový základ krajní levice zejména myšlenky marxistického hnutí 2. poloviny 19. století, případně učení V. I. Lenina. Během 20. století však došlo v rámci tohoto proudu k řadě změn a vytvoření dílčích směrů jako například stalinismu, trockismu či později euro komunismu. Dnes je komunistická rodina mnohými označovaná raději jako krajně levicová stranická rodina. Tato terminologická modifikace v sobě odráží snahu o zpřesnění a rozšíření konceptu i o další subjekty z oblasti extrémní levice. V současné době tak v sobě tato kategorie sdružuje značně heterogenní subjekty, od stran ortodoxně komunistických až po některá ekologicky zaměřená uskupení.¹ Právě tuto různorodost soudobé krajní levice se ve své typologii pokusili zohlednit Luke March a Cas Mudde.

V úvodu svého příspěvku *What's Left of the Radical Left? The European Radical Left After 1989: Decline and Mutation* se March a Mudde pokouší o definici krajní levice. Identifikují ji na základě jejího odmítnutí ekonomické nerovnosti jako základu existujícího politického a sociálního uspořádání. Druhým podstatným rysem krajní levice je odsouzení kapitalismu a s ním spojených jevů. Zároveň tato uskupení podporují alternativní ekonomické a mocenské uspořádání, přerozdělení zdrojů ve společnosti a kolektivní ekonomická a sociální práva. Třetí důležitý prvek pak představují snahy o mezinárodní spolupráci a internacionalistický charakter. Zde se přitom tyto subjekty řídí přesvědčením, že socioekonomické a politické nesnáze jednotlivých států či regionů existují díky globálním strukturálním příčinám, jako je například imperialismus či globalizace.²

March a Mudde dělí politické strany radikálně levicové rodiny na:

- 1) komunistické strany
- 2) zelené strany a strany nové politiky
- 3) demokratické socialistické strany
- 4) sociálně-populistické strany³

¹FIALA, Pavel; MAREŠ, Miroslav; SOKOL, Petr. *Eurostrany: politické strany na evropské úrovni*, s. 145-146.

PAVLIŠOVÁ, Jana. *Identita Komunistické strany Čech a Moravy*. s. 9.

²MARCH, Luke; MUDDE, Cass. *What's Left of the Radical Left? The European Radical Left After 1989: Decline and Mutation*, Comparative European Politics 2005, roč. III, č. 1, s. 25.

PAVLIŠOVÁ, Jana. *Identita Komunistické strany Čech a Moravy*. s. 9.

³MARCH, Luke; MUDDE, Cass. *What's Left of the Radical Left? The European Radical Left After 1989: Decline and Mutation*, Comparative European Politics 2005, roč. III, č. 1, s. 26 - 36.

PAVLIŠOVÁ, Jana. *Identita Komunistické strany Čech a Moravy*. s. 9.

Samotná kategorie komunistických stran zahrnuje subjekty, které se od sebe značně liší. Proto je tato skupina dále rozčleněna na:

- 1) částečně reformované marxisticko-leninské strany
- 2) dogmatické nereformované marxisticko-leninské strany
- 3) trockistické strany
- 4) strany maoistické.⁴

Mírnou modifikaci March a Mudde typologie nabízí například Miroslav Mareš, který dělí krajní levice na:

- 1) komunistické strany
- 2) demokratické socialistické strany
- 3) sociálně-populistické strany
- 4) levicově-populistické zelené strany
- 5) anarchistické a autonomní strany⁵

Zatímco většina západoevropských komunistických stran opustila tvrdou moskevskou linii s nástupem eurokomunismu, v rámci východního bloku dochází k tomuto odklonu až v souvislosti s pádem komunismu v těchto zemích. V rámci východoevropského prostoru se po roce 1989 většina bývalých státostran zřekla své tradiční komunistické identity a nastoupila proces reformy. Pro některé bývalé vládnoucí strany se spíše hodí označení částečně reformované. Neúplná transformace těchto subjektů má podle March a Mudde řadu různých příčin. Nejčastěji se podle nich jedná o socioekonomické problémy vyvolané například vysokou mírou nezaměstnanosti či inflací, dále etnickým napětím souvisejícím s růstem nacionalismu či nedostatečnou mírou demokratizace.

Do podkategorie dogmatických marxisticko-leninských stran někdejší promoskevské orientace zahrnují, jak sám název napovídá, ortodoxně komunistické nereformované subjekty. March a Mudde tyto strany i nadále označují jako radikální, v některých případech dokonce jako extrémní, přestože se více či méně přizpůsobily

⁴MARCH, Luke; MUDDE, Cass. *What's Left of the Radical Left? The European Radical Left After 1989: Decline and Mutation*, Comparative European Politics 2005, roč. III, č. 1, s. 26 - 36.

PAVLIŠOVÁ, Jana. *Identita Komunistické strany Čech a Moravy*. s. 9.

⁵MAREŠ, Miroslav. *Reformists versus Dogmatists. The Analysis of the Internal Party Conflict inside the KSČM*. In: *Trajectories of the left : social democratic and (ex-)communist parties in contemporary Europe: between past and future*. s. 138.

PAVLIŠOVÁ, Jana. *Identita Komunistické strany Čech a Moravy*. s. 10.

postbipolárnímu uspořádání a deklaratorně se hlásí k demokracii a konstitucionalismu. Trockistické a maoistické strany pak považují oba autoři v rámci evropského prostoru za marginální politické subjekty bez výraznějšího vlivu.

Další kategorii March a Mudde typologie krajní levice představují tzv. zelené strany a strany nové politiky. V západní Evropě se tato radikální názorová hnutí odmítající kapitalismus a liberální demokracii začala objevovat koncem 60. let 20. století. Programově se v tomto období v mnohém shodovala s tehdejšími komunistickými stranami. V průběhu následujících let však řada těchto stran od svých radikálních pozic ustoupila a stala se běžnou součástí domácích stranických systémů. I přesto zůstává ekologická problematika s oblastí krajní levice úzce spjata. Značnou pozornost jí věnují nejen tzv. zelené strany, ale i další krajně levicové subjekty. Například KSČM se tématem životního prostředí zabývá podrobněji ve svých stranických dokumentech již od počátku 90. let.⁶

Třetí kategorii v rámci March a Mudde typologie představují demokratické socialistické strany, které samy sebe vidí jako „levici v rámci sociální demokracie“. Přestože akceptují parlamentní demokracii, odmítají kapitalismus a požadují hlubší systémové změny. Na současnou KSČM nelze kategorii demokratických socialistických stran aplikovat. Její použití by bylo možné pouze tehdy, pokud by se strana reformovala a zřekla se své komunistické identity.

Čtvrtou kategorií jsou strany sociálně populistické, které dnes představují nejdynamičtější se rozvíjející část krajní levice. Tyto strany se již méně zaměřují na ideologickou rovinu svého fungování a primárně se soustřeďují na rozšiřování okruhu svých voličů. Na základě vymezení „my versus oni“, respektive „morálně zásadový občané versus zkorumpované elity“, se staví do pozice jediné správné alternativy vůči stávajícímu kapitalistickému systému.⁷ Jak March a Mudde upozorňují, populistické prvky lze najít i u mnoha jiných levicových subjektů. Jako příklad si můžeme uvést KSČM a její volební hesla „*Jiní o lidech, my s lidmi*“⁸ či „*S lidmi, pro lidi*“⁹.

Populistických rysů a prvků lze ve vystupování KSČM opravdu najít celou řadu. Navzdory tomu, že KSČM vykazuje některé rysy typické spíše pro strany sociálně

⁶KSČM. In *Dokumenty II. sjezdu KSČM* (interní materiál KSČM), s. 46.

PAVLIŠOVÁ, Jana. *Identita Komunistické strany Čech a Moravy*. s. 11.

⁷MARCH, Luke; MUDDE, Cass. *What's Left of the Radical Left? The European Radical Left After 1989: Decline and Mutation*, Comparative European Politics 2005, roč. III, č. 1, s. 34.

PAVLIŠOVÁ, Jana. *Identita Komunistické strany Čech a Moravy*. s. 11.

⁸Název volebního programu KSČM pro volby do PSPČR v roce 1998.

⁹Název volebního programu KSČM pro volby do PSPČR v roce 2002.

populistické či zelené, označují ji March a Mudde jako „*relatively unreformed communist party*“, tedy relativně nereformovanou komunistickou stranu.¹⁰

1.2 Socialismus

Společenskoekonomická formace předcházející komunismu, vzniká jakožto následek likvidace kapitalistického způsobu výroby i vykořisťovatelských tříd a ustavení diktatury proletariátu, je založena na společenském vlastnictví výrobních prostředků, rozdělování materiálové statky podle množství a kvality práce, spějící při existenci dvou spřátelených, neantagonistických tříd (dělnické a rolnické) k beztřídní společnosti, ke komunismu. K základním hodnotám a principům, ze kterých socialismus vychází, patří:

- Kolektivismus
- Sociální rovnost
- Stát je nástrojem vládnoucí třídy
- Společenské vlastnictví
- Třídy a třídní boj¹¹

Reformní cesta k socialismu, jako cílová představa společnosti, musí být slučitelná s demokratickým politickým systémem. Především tímto rysem se odlišuje od komunismu. Socialistické ekonomické teorie smíšeného systému vycházejí z Johna M. Keynesa. Jsou zaměřeny především na plnou zaměstnanost a veřejné výdaje. Socialismus totiž zdůrazňuje spolupráci na společném díle a solidaritu v kolektivu či společenské třídě.

Socialistické myšlenky nalezneme v různých formách po celou dobu lidské historie.¹² Objevily se již v antice u Platóna, později u renesančních utopistů Thomase Moora (*Utopia*, vyšlo 1516) a Thomase Campanelly (*Sluneční stát*, vyšlo 1602). Oba spisy jsou si podobné nastíněním ideální rovnostářské společnosti, ve kterých existuje institut společného vlastnictví.¹³ Na jejich teorie navazovali utopičtí socialisté Charles Fourier (1772-1837) a Robert Owen (1771-1858). Owen se pokoušel ideální harmonické společnosti realizovat v praxi. Ve státě Indiana (USA) založil vesnici New Harmony, ve

¹⁰MARCH, Luke; MUDDE, Cass. *What's Left of the Radical Left? The European Radical Left After 1989: Decline and Mutation*, Comparative European Politics 2005, roč. III, č. 1, s. 29.

PAVLIŠOVÁ, Jana. *Identita Komunistické strany Čech a Moravy*. s. 12.

¹¹PROROK, Vladimír; LISA, Aleš. *Politologie*. s. 85.

¹²DAVID, Roman. *Politologie - Základy společenských věd*. s. 338.

¹³HODAČ, Jan; STREJČEK, Petr. *Učebnice politologie pro nepolitologické obory*. s. 45.

které uskutečnil řadu sociálních výhod, zavedl podpory v nezaměstnanosti, nemocenské, školky a penzijní zabezpečení.¹⁴

Do 19. století, a přesně do období zatím největších strukturálních změn společnosti, zapadá učení Karla Marxe. Jedná se o odpověď na soukromé vlastnictví výrobních prostředků ve zlepšení postavení člověka, který je v kapitalismu vykořisťován a degradován na zboží. Marxe můžeme označit za člověka, který nejvíce ovlivnil socialistické teorie po celém světě. Marx ve své teorii hovoří o materiální základně, jako o podstatě následných lidských idejí. Materiální základ a ekonomické postavení jednotlivce tedy ovlivňuje myšlení lidí a vládnoucí ideologie je ideologií vládnoucí třídy. Revoluční změna potom povede k vytvoření beztřídní společnosti. Participace socialistických stran na vládním řízení přinesla zlepšení pracovních i životních podmínek dělnické třídy.

Počátek 20. století můžeme označit za bod zlomu, ve kterém se socialistické strany rozdělily na revoluční strany a na socialistické strany, kterým jde o změnu cestu pozvolných změn.¹⁵ Mezi principy, které socialistickou ideologii utvářejí, musíme zařadit především rovnost. Dle socialistů nerovné sociální podmínky vedou k ještě větší společenské stratifikaci. Pro kapitalismus je třídní rozdělení charakteristickým znakem a jedná se o skupinu obyvatel na stejné nebo podobné ekonomické úrovni. Třídní dělení překračuje národní hranice a mělo být založeno na solidaritě dělnictva a v konečné fázi mělo dojít ke světové revoluci. Ve vyspělých státech se však třídní rozpory nezvyšovaly a revolučnost mas byla rozdělena dostatkem a politikou „welfare state“.¹⁶

1.3 Komunismus

Nejvyšší společenská a ekonomická formace následující po socialismu.

„Komunismus je vysoce organizovaná společnost svobodných a uvědomělých pracovníků, v níž plně zakotví společenská samospráva, práce ve prospěch

¹⁴DAVID, Roman. *Politologie - Základy společenských věd*. s. 339.

¹⁵HODAČ, Jan; STREJČEK, Petr. *Učebnice politologie pro nepolitologické obory*. s. 45.

¹⁶HODAČ, Jan; STREJČEK, Petr. *Učebnice politologie pro nepolitologické obory*. s. 46.

*společnosti se stane pro všechny první životní potřebou, uvědomělou nutností a každý bude uplatňovat své schopnosti tak, aby přinášel největší užitek lidu“.*¹⁷

Komunismus můžeme nazvat revolučnějším a radikálnějším socialismem. Někteří odborníci tak řadí komunismus k ideologiím konfliktním, na rozdíl od socialismu. Za samostatného zakladatele můžeme považovat autora „Komunistického manifestu“ a „Kapitálu“ Karla Marxe (1818–1883) a Friedricha Engelse (1820–1895). Výstižnější než „komunismus“ by byl název „marxismus“, ačkoliv se dočkal od svých stoupenců určité kritiky a reinterpretace. Středem pozornosti marxistů je kritika kapitalismu. Kapitalismus nezabezpečuje spravedlivé rozdělování materiálního bohatství, protože přeje pouze vlastníkům. Odsouzení si zaslouží i zotročení člověka v pracovním procesu.¹⁸

Komunismus měl mít i mezinárodní charakter. Základem měla být mezinárodní solidarita mezi dělníky, tato solidarita vyústila v organizaci zvanou „Internacionála“. První byla založena v r. 1864, Druhá v r. 1889 a Třetí v r. 1919. Po smrti K. Marxe se jeho stoupenci rozdělili do několika proudů. Jeden z proudů pokračoval v Marxově ideologii (Karl Kautsky, 1854–1938) další sledoval linii totalitní ideologie (Vladimír I. Lenin, 1870–1924) a existovali i teoretikové, kteří kritizovali poměry v komunistických zemích (Lev Trockij, 1879–1940, Milovan Djilas, 1911–1995). Kautsky modifikoval marxismus myšlenkou evoluce, ale zůstal věrný principům třídního boje a diktatury proletariátu.¹⁹ Vladimír Iljič Lenin byl ten, který rozšířil marxistické učení o radikálnější postoje. Dobře připravená dělnická revoluce pak povede k odstranění buržoazie a kapitalismu a vyústí v nastolení proletářského státu.

Cílem komunistické ideologie po uchopení moci bylo vytvoření beztřídní společnosti, společné vlastnictví výrobních prostředků, rovnostářská politika, demokratický centralismus a veškeré rozhodování podříditi komunistické straně. Uvedený model se uskutečnil po roce 1917 v Rusku, posléze v Sovětském svazu (SSSR) a po roce 1945 v některých zemích střední a východní Evropy (SVE). Zavedený systém v SSSR a v poválečném období i v zemích SVE se silně vzdálil původním marxistickým myšlenkám. Komunistické strany získaly mocenský monopol k ovládnutí ozbrojených sil, bezpečnostních a represivních složek, ekonomika byla silně centralizovaná a funkce médií podléhala kontrole. V polovině 20. století postupně dochází k problémům v systému komunistických režimů a po nástupu Michajla Gorbačova na místo generálního tajemníka

¹⁷DEFINICE. *Proletariát, historie a 20.století*. [online]. 27. 5. 2007 [cit. 2011-02-14]. Dostupné z WWW: <<http://jurgenz.sblog.cz/pravda/>>.

¹⁸DAVID, Roman. *Politologie - Základy společenských věd*. s. 342.

¹⁹DAVID, Roman. *Politologie - Základy společenských věd*. s. 343.

UV KSSS a pokusu o přestavbu a demokratizaci komunistických stran se blok v roce 1989 zcela zhroutil.²⁰

2 Historie komunistické strany

2.1 Snaha o spravedlivou společnost

Otázky organizace společnosti a snahy po jejím spravedlivějším uspořádání jsou snad tak staré jako lidstvo samo. Můžeme se s nimi setkat téměř u všech antických myslitelů, jsou nosnou myšlenkou ve všech náboženských hnutích, s nimiž se v dějinách setkáváme. Novou kvalitu v chápání lidské spravedlnosti přináší období renesance se svou výrazně humanistickou orientací. Člověk se poprvé v dějinách dokázal podívat na sebe jako na bytost, která existuje „pro sebe“, která má právo a povinnost usilovat o své zdokonalení, o zlepšení podmínek své existence a důstojný život. Osobní svoboda člověka, včetně svobody nabývat vlastnictví, ale i vzájemná rovnost, pomoc a soudržnost, byly hlavními myšlenkami jednoho z nejvýraznějších mezníků novověké historie Velké francouzské revoluce. Proces akumulace kapitálu provázející formování moderní společnosti však tyto ideály odsoudil do sféry krajních utopií. Sociální problematika, jak ji představuje masová bída vznikajícího průmyslového proletariátu přímo spojená s projektem sociálně spravedlivé společnosti, je nejaktuálnějším předmětem úvah rodícího se dělnického hnutí. Bez jejího spravedlivého řešení se každý humanismus vrací k iluzi či je odkázán jen do sféry soucitu a milosrdenství.²¹

T. G. Masaryk v této souvislosti napsal zcela jasně: „*Dnes sociální otázka konkrétně a prakticky je otázkou socialismu.*“ Teorie socialismu jako humánní lidské společnosti však nevzniká jen na půdě dělnického hnutí. V roce 1891 vydává papež Lev XII. Encykliku „*Rerum novarum*“. Nastoluje v ní to, co Masaryk nazývá otázkou dělnickou, a v souladu s křesťanskou etikou odmítá křiklavé případy zbídačování dělnictva. K socialismu jako světovému názoru se hlásí v českých zemích od konce 19. století vedle sociální demokracie i národně socialistická strana. V atmosféře plné

²⁰HODAČ, Jan; STREJČEK, Petr. *Učebnice politologie pro nepolitologické obory*. s. 47.

²¹ČADA, Václav. *Dějiny k dnešku*. s. 6-16.

sociálního a národnostního napětí (I. světová válka) prakticky celou Evropu zasáhla vlna prudké radikalizace a sociálních nepokojů. Součástí těchto procesů bylo také vytvoření Československa z tzv. historických zemí českého království a Slovenska. V duchu Masarykových politicko-ideových zásad se začala republika utvářet s širokou mírou občanských a politických svobod i sociálních vymožeností.²²

Od samého vzniku republiky, v návaznosti na předcházející vývoj, uvnitř československé sociální demokracie, existovaly dva základní proudy charakterizované odlišnými ideově politickými názory. První proud se v podstatě ztotožnil s republikou v její buržoazně demokratické podobě a zaujalo ve straně pozici politického středu a pravice (Němec, Modráček). Na opačném pólu politického spektra se octli stoupenci dalšího radikálního posunu celého hospodářského a politického systému republiky směrem k socialismu (Zápotocký).

Existence různých teoreticko-ideových skupin uvnitř sociálně demokratických stran nebyla žádnou zvláštností. Tato situace uvnitř československé sociální demokracie byla chápána jako zcela normální. Od konce roku 1919 však obě skupiny politického spektra začaly vystupovat stále více samostatně. V této situaci se do ideově politických názorů představitelů levice začaly ve zvýšené míře promítat tvrdé a jednoznačné požadavky Komunistické internacionály na vytvoření strany nového typu, chápané jako historicky nový nástroj k uskutečnění snu o sociálně spravedlivé společnosti. Cílem marxistické levice v Československé sociální demokracii nebylo vytvoření zvláštní komunistické strany, ale prosazování svých myšlenek v celé straně. Levice chtěla zůstat součástí sociálně demokratické strany. Představa kvalitativně nové politiky se stala významným katalyzátorem rozdělování sociálně demokratického a komunistického hnutí.

2.2 Vznik komunistické strany

V roce 1921 vzniká Komunistická strana Československa, která se okamžitě po svém vzniku zařadila na krajní levicovou pozici celého spektra politických stran první republiky. V té době měla strana asi 123 tisíc členů.²³ Po celé období její existence byla stranou opoziční. Měla silné pozice mezi námezdně pracujícími, dělníky, nezaměstnanými,

²²ČADA, Václav. *Dějiny k dnešku*. s. 6-16.

²³ČADA, Václav. *Dějiny k dnešku*. s. 35.

ale i mezi umělci a inteligencí. Velmi slabý byl přirozeně její vliv na majetné vrstvy, státní aparát a na venkovské obyvatelstvo.

Důležitým mezníkem v historii KSČ je okupace Československa v roce 1938. Dne 15. března 1938 začalo gestapo podle připravených seznamů první velkou vlnu zatýkání komunistů, sociálních demokratů a všech potencionálních nositelů protifašistického odporu. Po těchto událostech byli nuceni samostatně pracovat v ilegalitě. Po osvobození Československa vstupovala KSČ jako jedna z rozhodujících mocenských sil, s vysokým kreditem vlastenectví v době Mnichova a celém národně osvobozeneckém odboji. V očích velké části společnosti, kde v důsledku celého předcházejícího vývoje výrazně převažovaly levicové názory, jí navíc pomáhaly vazby na Rudou armádu i k jeho obdivovanému představiteli J. V. Stalinovi.²⁴

2.3 Monopolní postavení komunistické strany

Národní fronta Čechů a Slováků byla ustavena v březnu 1945. V jejím programu byl zakotven princip národní jednoty a spolupráce všech demokratických a antifašistických sil v poválečném Československu. Národní fronta představovala mimořádně široké názorové a zájmové spektrum obyvatelstva. Systém Národní fronty (vzešel z Košického vládního programu) vycházel z přesvědčení, že pro rychlé překonání důsledků nacistické okupace a rozvoj země je nezbytnou podmínkou maximálně možná názorová jednota lidu a obou národů Československa. V létě 1945 podepsal dr. E. Beneš dekrety o potrestání Němců, Maďarů, kolaborantů, konfiskací jejich majetku, zbavení československého státního občanství a lidových soudech. Dne 24. října 1945 podepsal prezident ČSSR dr. E. Beneš znárodňovací dekrety o znárodnění klíčového průmyslu, dolů, bank a pojišťoven.

Smysl Národní fronty se po roce 1948 zásadně mění. Jejím úkolem je nyní upevňování monopolního postavení komunistické strany ve společnosti. Upadá úloha nekomunistických politických stran a zvyšuje se prestiž společenských organizací, jež prošly po únoru výrazným procesem integrace řízeným komunistickou stranou. Národní fronta se stává organizací zabezpečující vedoucí úlohu KSČ ve společnosti.²⁵ Upevňování mocenských a politických pozic komunistické strany bylo v atmosféře po II. světové válce

²⁴ČADA, Václav. *Dějiny k dnešku*. s. 44-54.

²⁵ČADA, Václav. *Dějiny k dnešku*. s. 55-60.

(hrozí nový světový válečný konflikt) programově doprovázeno i rychlými přesuny ve vlastnictví. Byly znárodněny všechny podniky nad 50 zaměstnanců, koncem roku 1948 pak byly znárodněny podniky nad 20 zaměstnanců. Socialistický sektor v průmyslu činil 95 %. Soukromé vlastnictví nadále zůstávalo jen v zemědělství, v řemeslech a maloobchodě.

IX. sjezd KSČ v roce 1949, který přijal Generální linii výstavby socialismu v Československu, odrážel snahu strany o respektování československých podmínek výstavby nové společnosti. Ve vyhrocující se mezinárodní politické situaci se stále více v práci strany uplatňovaly sovětské zkušenosti. Byla vyžadována přísná disciplína, organizační, akční a ideová jednota. Ti, kteří s těmito postupy nesouhlasili, byli označováni za oportunisty, revizionisty, kontrarevoluční a protisocialistické živly. Vyvrcholením této politiky byly nezákonné politické procesy, které postihly nejružnější vrstvy obyvatelstva, příslušníky nekomunistických politických stran, vojáky, duchovní, soukromé rolníky, ale i řadu předních představitelů komunistické strany.

V celku příznivý ekonomický rozvoj po roce 1948 vedl k mylným představám o možnosti stávajícího ekonomického systému, uskutečňovaného převážně z extenzivních zdrojů. Po Stalinově smrti v roce 1953 nedošlo k podstatným změnám. Vedení státu sice hovořilo o potřebě destalinizace, ale nereálné představy o dalším rozvoji země a o blízké perspektivě „přechodu k budování komunismu“ vyvrcholily v roce 1960 i k ústavně zakotvené vedoucí úloze komunistické strany ve společnosti.²⁶ Ekonomický růst vycházející z principů extenzivního vývoje národního hospodářství se stále více ukazoval jako nereálný. Bylo třeba hledat nové přístupy k řízení a správnému fungování ekonomiky. Vedle řady předních ekonomů k tomu dospívali i někteří představitelé vedení strany. Výsledkem tohoto snažení bylo schválení „Zásad zdokonalené soustavy plánovaného řízení“. Podstatou této soustavy bylo částečné využívání tržního mechanismu, oslabování centrálního státního řízení, změny vlastnických vztahů, ekonomická samostatnost podniků, omezení vedoucí úlohy strany při řízení ekonomických procesů.

Významným autorem této ekonomické reformy, známé pod pojmem „socialistické tržní hospodářství“ později „třetí cesta“ (tato označení nesmělo být v oficiálních dokumentech použito, protože to připomínalo politicky zavrhanou jugoslávskou hospodářskou soustavu) byl Ota Šik.²⁷

²⁶KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*. s. 103.

²⁷ŠIK, Ota. *Jarní probuzení - iluze a skutečnost*. s. 284.

Pokles ekonomiky a nová vlna reforem v SSSR vedly k ekonomickým a později i k politickým reformám. Snaha o nastolení „socialismu s lidskou tvář“ a skutečnost existence „Pražského jara“ měly po lednu 1968 své kořeny v procesu centrálně organizované přestavby.

Mnoho Slováků bylo stále nespokojeno se stavem soužití ve společném státě, vnímaném jako nerovnoprávné postavení, a toužilo po politické změně. Po zvolení A. Dubčeka v lednu 1968 do čela KSČ a po zrušení cenzury v březnu 1968 požadovali řadoví občané více změn. Neschopnost A. Dubčeka ve vedení získat pro reformy konzervativní vůdce vedla 21. srpna 1968 k invazi vojsk „Varšavské smlouvy do Československa“. Ti, kteří varovali před přílišným optimismem a upozorňovali na potřebu výraznějších změn celého systému, byli označováni za revizionisty a bylo proti nim postupováno.²⁸

Vývoj v následujících dvaceti letech ukázal, že tato strategie byla neudržitelná z hlediska politické moci. Známé události 17. listopadu 1989 pak učinily konečnou tečku za dobou, kdy vedení komunistické strany mluvilo za všechny komunisty i za celou společnost. 28. listopadu poslanci Federálního shromáždění vypustili z ústavy článek o vedoucí úloze komunistické strany.

3 Rok 1989 – proměna politického systému

Změna politického systému v Československu zákonitě přišla po změnách ve východní Evropě (v Polsku, Maďarsku, NDR), eskalovala občanská nespokojenost, a to napříč společnostmi. Současně s přeměnou politického systému dochází k přechodu z centrálně řízeného a plánovaného hospodářství na tržní hospodářství. Prvořadým úkolem je přesunout národní majetek do soukromých rukou a vytvořit tak kapitálovou základnu nového systému (kuponová privatizace, restituce). Listopad 1989 nebyl pouhým politickým anti únorem, nebyl ani pouhým majetkovým převratem. Byl tu oprávněný odpor širokých vrstev proti modelu systému, který odbočil z cesty a prokázal svou neživotaschopnost. Averze širokých vrstev obyvatelstva vůči režimu a jeho představitelům nebyla náhodná. Hybnou silou konkrétních změn ale už nebyly lidové masy v ulicích, nýbrž skupiny, které se v tehdejší degenerovaném systému zformovaly z řad

²⁸KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*. s. 103.

hospodářských elit, stínové ekonomiky, intelektuálních elit, ale i byrokracie, a které cítily příležitost vytvořit páteř nového systému. Kritický intelektuál Egon Bondy ve svém článku „Marxista a opozičník“ (Rudé právo 24. listopadu 1990) k tomu poznamenává: „*Lidi v listopadu nechtěli žádný návrat ke kapitalismu. Počítali naopak s tím, že se bude socialismus rozvíjet bez deformací. A potom byla najednou předložena jako jediná alternativa cesta zpět ke kapitalismu. Začalo se autoritativně prohlašovat, že jakákoliv socialistická alternativa je vyloučena. Začalo se říkat, že je to vědecky zjištěno a prokázáno. Žádný jiný návrh předložen nebyl.*“²⁹

4 Odevzdaná moc

Vývoj události po 17. listopadu 1989 zcela zaskočil vedení KSČ a v plném rozsahu odkryl hlubokou krizi „reálného socialismu“ a jeho vládnoucí struktury. Váhavé a málo kompetentní závěry mimořádného zasedání ÚV KSČ, stále zřetelnější ochromení stranického i státního aparátu a naopak sílící masová podpora opozice, mohutné demonstrace a úspěšná generální stávka, umožnily Občanskému fóru zcela převzít iniciativu a dále stupňovat své požadavky. Návrhy předložené představiteli OF, stávkujícími studenty a herci byly dne 27. listopadu v zásadě přijaty a na jejich základě pak došlo k personálním změnám.³⁰

V druhém kole jednání vlády a OF žádají mimo jiné demisi kabinetu, zrušení článku ústavy o vedoucí roli KSČ a odstoupení prezidenta. Ladislav Adamec slíbil, že do 3. prosince připraví zásadní rekonstrukci vlády. Komunisté na celostátním aktivu KSČ v Paláci kultury odmítli rozpuštění Lidových milicí. Federální shromáždění, v němž sedělo i téměř celé předsednictvo ÚV KSČ a kde vládlo oslovení "soudruhu", jednomyslně zrušilo vedoucí úlohu KSČ. Parlament zřídil Komisi pro dohled nad vyšetřováním událostí 17. listopadu, ve které byli i zástupci studentů.³¹

Ladislav Adamec představil rekonstruovanou vládu, která vzápětí získala přezdívku „vláda 15:5“, protože v ní bylo 15 členů KSČ, tři nestraníci, jeden lidovec a jeden socialista. Jedenáct z dvaceti členů kabinetu zasedalo i ve vládě minulé. Vládu podpořila

²⁹VOZKA, Jaroslav. *Co se děje v Československu*. s. 61.

³⁰ČADA, Václav. *Dějiny k dnešku*. s. 112-113

³¹PILÁŘ, Lukáš. *Odmaturuj* [online]. 20. 03. 2008 [cit. 2011-04-04]. 17-listopad-1989. Dostupné z WWW: <<http://www.odmaturuj.cz/dejepis/17-listopad-1989/>>.

KSČ, lidovci, socialisté i SSM. OF a Veřejnost proti násilí vládu odmítli.³²Na podporu své výzvy k mnohem rozsáhlejší rekonstrukci zorganizovalo OF na Václavském náměstí v Praze demonstraci, jíž se zúčastnilo 300 000 lidí. Pod tímto politickým tlakem došlo 6. prosince 1989 k jednání V. Havla s generálním tajemníkem ÚV KSČ K. Urbánkem a s předsedou vlády ČSSR L. Adamcem, který po zvážení situace podal dne 7. 12. 1989 demisi. Řízením vlády byl pověřen M. Čalfa, člen KSČ a do listopadu 1989 místopředseda vlády ČSSR, člen KSČ, předseda CZV KSČ na Úřadu předsednictva vlády ČSSR.³³

Občanské fórum se definitivně rozhodlo kandidovat Václava Havla na prezidenta. Pro bylo 37 členů rozšířeného krizového štábu, šest se zdrželo hlasování. Na jednání hlavních politických organizací „u kulatého stolu“ se dohodlo, že vládu sestaví Čalfa, vláda bude fungovat jako prozatímní do předčasných voleb a její složení má odrážet rozložení politických sil v zemi, komunisté fakticky museli souhlasit s odchodem poslanců, „kteří nestýkali záruky rozvoje politické demokracie“. Bez větších připomínek ostatní přijali návrhy OF. OF chtělo posílit svou účast ve vládě a přesvědčovalo Valtra Komárka, aby přijal funkci místopředsedy vlády pro ekonomiku. Komárek se ovšem zdráhal spolupracovat s Čalfou. Nakonec ustoupil, když VPN podmínila svou účast ve vládě tím, že v ní bude i Komárek. Marián Čalfa vedl podle doporučení „kulatého stolu“ jednání o nové vládě. V půl desáté večer sděluje Čalfa zástupcům rozhodujících politických sil složení nové vlády. Bude v ní 10 komunistů, 2 socialisté, 2 lidovci a 7 bezpartijních. Alexandr Vondra oznámil jména ministrů akční skupině OF a dodal, že KSČ nevyvíjela při sestavování vlády žádnou zvláštní aktivitu. Nedůvěra OF v Mariána Čalfu začíná pozvolna ustupovat. „Překvapil mě zdatností a rychlostí úsudku,“ řekl Radim Palouš. V souladu s touto dohodou došlo 28. 12. 1989 k rekonstrukci parlamentu, který později veřejnou volbou zvolil prezidentem republiky představitele OF a předního československého disidenta V. Havla.³⁴

Do rukou OF a jeho politických spojenců tak postupně přešly rozhodující orgány státní moci. Tím byla fakticky dovršena rozhodující „mocenská“ fáze „sametové revoluce“.

³² Wikipedia [online]. 24. 3. 2011 [cit. 2011-04-04]. *Sametová revoluce*. Dostupné z WWW: <<http://www.citace.com/generator.php?druh=8&ukol=1>>.

³³ ČADA, Václav. *Dějiny k dnešku*. s. 114

³⁴ PILAŘ, Lukáš. *Odmaturuj* [online]. 20. 03. 2008 [cit. 2011-04-04]. 17-listopad-1989. Dostupné z WWW: <<http://www.odmaturuj.cz/dejepis/17-listopad-1989/>>.

5 Postoj KSČM k minulosti – základní vývoj

Jedním z nejzávažnějších problémů, který trvale vyvolává zájem části veřejnosti, byl problém analýzy minulosti, hodnocení společenského systému, který zvítězil v ČR ve vazbě na další aspekty světového vývoje v roce 1948 a trval do roku 1989. Postoj KSČM k tomuto období je úzce spojen s profilací strany a byl předmětem řady sporů v období zápasu o charakter strany v letech 1990 – 1993.

Mimořádný sjezd strany konaný v prosinci 1989, přes množství naprosto rozporných názorů a postojů se plně shodl na tom, že základním předpokladem další existence strany je důsledné provedení očisty a obrody stranických řad, rozchod s překonanými a dobově podmíněnými principy její činnosti a se všemi deformacemi a chybami, které v minulosti provázely její politiku. V této souvislosti sjezd zrušil platnost dokumentu „Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ“ z prosince 1970 a zdůraznil nezbytnost přeměny KSČ z postátněné zbyrokratizované organizace na skutečně demokratickou levicovou politickou sílu, která chce působit v rovnoprávné soutěži s jinými politickými stranami a hnutími. Sjezd dospěl k názorové shodě, která umožnila přijmout zásadní dokumenty, jež skutečně vytvořily určité předpoklady pro další existenci a vývoj strany v nových podmínkách. Šlo především o Akční program KSČ. Bylo schváleno rozhodnutí, kterým byly rozpuštěny Lidové milice. Bylo konstatováno, že základní příčinou krizového stavu byly stalinské deformace. Jejich podstata spočívala v „nedemokratickém, centralistickém, administrativně direktivním systému řízení“. Vedle očisty řad KSČ (Jakeš, Štěpán, Husák, Biřák, Fojtík, Jindra....) a rozchodu s umělou názorovou jednotou se pozornost upírala i na tehdejší majetek strany, který v roce 1989 dosahoval hodnoty asi dvanácti miliard Kč (na jaře 1990 bylo rozhodnuto o vrácení většiny tohoto majetku lidu Československa). Zatímco k 1. lednu 1989 měla strana v celé federaci 1 701 085 členů, k 30. červnu 1990 to bylo 756 120 členů.³⁵

Vnější i vnitřní tlaky na KSČM vedly v tomto období k výraznému diferenciačnímu procesu. Byla to léta rychlého úbytku členů. Velký odchod členstva z KSČM nebyl pouze odchodem kariéristů, šlo i o názorovou diferenciaci. V roce 1991 už měla KSČM jen 563 tisíc členů a v roce 1994 to už bylo jen 213 tisíc členů. V současné době to je něco málo

³⁵ HLOUŠEK, Vít; KOPEČEK, Lubomír. *Rudí a růžoví*. s. 89.

pod 100 tisíc členů.³⁶ Důležitý dokument schválený mimořádným sjezdem KSČ, v prosinci 1989 bylo Prohlášení k občanům ČSSR.

5.1. Prohlášení k občanům ČSSR

Delegáti mimořádného sjezdu schválili dne 20. prosince 1989 Prohlášení k občanům ČSSR. Protože bývalé vedení KSČ nenašlo v sobě dosud tolik cti a odvahy, delegáti sjezdu, jako nejvyššího orgánu strany, se veřejně omlouvají všem občanům, kteří byli postiženi neoprávněnými represemi. Omlouvají se i členům strany, kteří za svoje reformní postoje, za nesouhlas s protizákonným vstupem vojsk pěti spojeneckých zemí v roce 1968 museli KSČ opustit a ztratili postavení rovnoprávných občanů. Vyjadřují politování nad tím, jak bývalé stranické vedení v uplynulých letech hrubě a nezákonně nerespektovalo právo na vyjádření názorů nezávislých občanských iniciativ včetně Charty 77. *„Strana se rozhodně rozchází se všemi, kteří se vědomě dopouštěli zvěle, zneužívali moc, dali se korumpovat a korumpovali druhé, se všemi, kdož vydávali lež za pravdu, dopustili znehodnocování ideálů socialismu, čestnosti a spravedlnosti, významu práce a jejich mravních hodnot, víry v domov a vlastenectví, v jednotu slov a činů a kteří dopouštěli zneužívání pořádkových sil proti občanům. Dáme plný průchod takovému hodnocení všech skutečností, které bez předpojatosti zhodnotí míru odpovědnosti osob i institucí státu a strany v uplynulých čtyřech desetiletích s plným respektováním všeho nesporného a trvalého, čeho bylo dosaženo v průběhu národní demokratické revoluce i při výstavbě socialismu v naší vlasti. Bezpráví, které nezodpovědní činitelé státu a strany spáchali na mládeži 17. listopadu tohoto roku, se nesmí už nikdy opakovat.“*³⁷ Komunisté se neomluvili jen v tomto prohlášení. Mocenskou politiku prosazovanou předlistopadovými představiteli odmítli i na svém druhém sjezdu, který se konal v prosinci 1992 na Kladně.

Příloha č. 1 Dvě prohlášení Demokratického fóra komunistů

³⁶ DOLEJŠ, Jiří. *Levice mezi minulostí a budoucností*. s. 37.

³⁷ *Důležité dokumenty k minulosti* [online]. 20.12.1989 [cit. 2011-03-30]. KSČM. Dostupné z WWW: <www.kscm.cz/article.asp?thema=4028&item=40623>.

5.2 Otázka názvu strany

V prosinci 1989 mimořádný sjezd KSČ rozhodl o vytvoření územní organizace komunistů v Čechách a na Moravě. K tomu došlo na ustavujícím sjezdu KSČM dne 31. března 1990. Řádný sjezd KSČM, který se konal 13. – 14. října 1990 v Olomouci, přijal první samostatný program strany. Postupně vznikla představa o přetvoření jednotné KSČS na federaci Komunistické strany Čech a Komunistické strany Slovenska. K tomu došlo na XVIII. Sjezdu KSČS v roce 1990. Návrh použít pro stranu dvojitý název KSČM – Strana demokratického socialismu se neujal.

Rozvolňování vztahů mezi českou a slovenskou organizací tehdejší KSČ vedlo až po úplné osamostatnění ještě před rozdělením ČSFR. Ústřední výbor Komunistické strany Slovenska – Strany demokratické levice rozhodl dne 26. ledna 1991 o vypuštění první části názvu. Federace stran KSČM a SDL zanikla 7. dubna 1992. V rámci vnitřní profilace, která ve straně probíhala, se diskutovala také otázka změny názvu. V této otázce rozhodlo vnitrostranické referendum, které se konalo od 15. října do 31. prosince 1991 a jeho výsledky byly vyhlášeny na mimořádném sjezdu 1. února 1992. Hlasování se zúčastnilo 291 783 členů strany. Z nich se 75,94 % (tj. 221 575 členů) vyslovilo pro zachování názvu Komunistická strana Čech a Moravy.

5.3. Kladenský program KSČM

II. sjezd KSČM, který se konal ve dnech 12. – 13. prosince 1992 na Kladně přijal mj. i Program KSČM, který je dodnes základním programem strany. Problematické minulosti se věnuje zejména část s názvem *Za novou tvář strany*, kde se mimo jiné uvádí: „Převážná většina jejích členů [členů KSČM – pozn. aut.] zásadně odmítla mocenskou svévoli předlistopadové byrokratické elity. Porážku a zhroucení socialismu stalinsko-brežněvovského typu pochopila především jako důsledek faktického opuštění socialistických a komunistických myšlenek. Podpora občanů se proto postupně vytrácela a byly znehodnocovány i nesporné úspěchy.“³⁸ Ve srovnání s *Prohlášením k občanům*

³⁸ KSČM. In *Dokumenty II. sjezdu KSČM* (interní materiál KSČM) s. 37.

ČSSR, pomalu upouští *Kladenský program* od vlastní kritiky a soustřeďuje se spíše na podporu idejí a myšlenek původního socialismu. Příznačná je pro tento dokument také silící kritika nastupujícího kapitalismu v Československu.

Základním programovým cílem politiky KSČM je socialismus, demokratická společnost svobodných, rovnoprávných občanů, společnost hospodářsky a politicky pluralitní, postavená na maximální občanské samosprávě, prosperující a sociálně spravedlivá, pečující o zachování a zlepšování životního prostředí, zabezpečující lidem důstojnou životní úroveň a prosazující bezpečnost a mír. Jde o strategický cíl, který je podložen minulými zkušenostmi a vychází z tradic marxistického myšlení. Ekonomické a politické změny musí jít současně, že nejde o jednorázové násilné uchopení moci a nastolení něčího mocenského monopolu. KSČM se ve svém kladenském programu hlásí ke snaze získat pro své programové cíle širokou veřejnost, které chce být příkladem svou organizací a charakterem své činnosti. Usiluje se proto stát samosprávným společenstvím občanů, kteří se sdružují k obhajobě demokracie, sociální spravedlnosti a společenského pokroku. Odmítá ulpívání na doktrínách a strnulém formalismu, které ztěžují řešení problémů a komplikují vztah k politickým partnerům. Chce být stranou socialisticky myslících a jednajících lidí, kteří se neustále inspiroují novými myšlenkami a zkušenostmi.

Příloha č. 2 Celé znění kladenského programu KSČM přijatého II. sjezdem KSČM na Kladně v prosinci 1992

6 Transformace KSČM v demokratickou stranu

Česká republika je charakteristická tím, že v ní na rozdíl od většiny zemí postkomunistického prostoru neproběhla důsledná transformace bývalé komunistické státostrany na stranu socialistickou či sociálně demokratickou. Signifikantní je především název – Komunistická strana Čech a Moravy. Strana si však udržuje ve stranicko-politickém systému dlouhodobě relevantní pozici. Několik reformních skupin v KSČ a KSČM po neúspěchu svých snach o změnu kurzu na skutečný „demokratický socialismus“ opustilo stranu postupně a pokusilo se o samostatnou činnost, avšak zůstaly bez vlivu a jejich pozice byla či je marginální.³⁹

³⁹ HLOUŠEK, Vít; KOPEČEK, Lubomír. *Rudí a růžoví*. s. 83.

KSČM je však stále ve stranickopolitickém spektru izolována a relevantní strany s ní odmítají spolupracovat v případné vládní koalici. Legalita i legitimita KSČ byla potvrzena schváleným zákonem o politických stranách č. 115/1990 Sb. KSČM byla zaregistrována ministerstvem vnitra jako samostatná politická strana dne 28. listopadu 1990 podle téhož zákona a za takovou byla opětovně uznána ustanovením § 21 odst. 1 zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích.

7 Programatika KSČM

Pro správné určení identity KSČM je důležité zaměřit se především na analýzu její programaticky. Při analýze programaticky budu vycházet ze základních a volebních programů strany.

Základním programovým cílem politiky KSČM je socialismus, demokratická společnost svobodných, rovnoprávných občanů, společnost hospodářsky a politicky pluralitní, postavená na maximální občanské samosprávě, prosperující a sociálně spravedlivá, pečující o zachování a zlepšování životního prostředí, zabezpečující lidem důstojnou životní úroveň a prosazující bezpečnost a mír.⁴⁰

7.1 KSČM – postoj k demokracii a politickému zřízení

Politickým cílem KSČM je zásadní přeměna společenského systému směrem k socialismu. Ten je založen na respektování a využívání zákonitostí tržní ekonomiky v souladu se zájmy většiny společnosti, na využití moderní vědy, informatiky, techniky a začlenění do vzájemně výhodných a demokraticky probíhajících procesů integrace a spolupráce v Evropě i ve světě.

Sama KSČM proti jakýmkoli nařčením z nedemokratičnosti ostře vystupuje. Ve svých stanovách KSČM uvádí, že *„se členstvím ve straně je neslučitelně spojená propagace hnutí směřující k potlačování práv a svobod občanů nebo jiná činnost, která je*

⁴⁰ KSČM. *Stanovy KSČM*, on-line text (<http://www.kscm.cz/index.asp?thema=2680&category>).

v rozporu s Listinou základních práv a svobod a s mezinárodními dokumenty o lidských a občanských právech.“⁴¹ V dokumentu *Naděje pro ČR* se uvádí, že „KSČM prosazuje politický systém vycházející z plurality názorů a jejich svobodného uplatňování s cílem vytvořit skutečně humánní, sociálně spravedlivou společnost.“⁴²

Opačné názorové pozice naopak upozorňují, že KSČM již od počátku své existence usiluje o voličskou podporu a v rámci svých možností se aktivně podílí na parlamentním životě. Svým jednáním tedy přistoupila na určitá, systémem předem nastavená, „pravidla hry“ a neusiluje tak o změnu systému jako takového.⁴³ Ve vztahu k demokratickému uspořádání se strana podle některých nevyznačuje úsilím o oslabení principů zastupitelské demokracie jako celku. Pokud lze v tomto případě hovořit o určitých tendencích, jedná se spíše o snahu strany posílit instituty přímé demokracie.⁴⁴

Pochybnosti o demokratičnosti se snaží strana všemožně rozptýlit. Ve volebním programu do PS PČR 2010 strana doslova vyzývá občany: „*Nedejte se ovlivňovat strašákem komunismu a návratu před listopad 1989. Dejte hlas jediné straně, kterou si tzv. elity této země či nadnárodní kapitál nedokázaly a nedokáží koupit – Komunistické straně Čech a Moravy.*“⁴⁵

KSČM dlouhodobě usiluje o prosazení přímé demokracie, více pravomocí na orgány územní samosprávy či rozšíření okruhů funkcí ve státní správě a samosprávě.

7.2 KSČM – oblast zahraniční politiky

Koncepce zahraniční politiky KSČM je založena na základních postulátech jejího světového názoru. Trvalým perspektivním cílem je sociálně spravedlivý, solidární a mírový svět. Základní východiskem mezinárodní politiky je důsledná obhajoba existujícího mezinárodního práva a Charty OSN, úsilí o mírovou spolupráci a soužití států a národů mezinárodního společenství a o odvrácení mezinárodních konfliktů a zachování míru ve světě. V zahraničí politice KSČM podporuje nadstandardní vztahy České

⁴¹KSČM. *Stanovy KSČM*, on-line text (<http://www.kscm.cz/index.asp?thema=2680&category>).

⁴²KSČM. *Naděje pro Českou republiku*, on-line text <http://www.kscm.cz/index.asp?thema=2679&category>).

⁴³KUBÁT, Michal. *Teorie anti systémovosti a Komunistická strana Čech a Moravy*. s. 548 – 556.

⁴⁴FIALA, Petr; Mareš, Miroslav. *Programová analýza SPR-RSČ a KSČM z hlediska politického extremismu. In: Politický extremismus a radikalismus v České republice*. s. 98-101.

⁴⁵KSČM. *Otevřený volební program KSČM pro volby do PS PČR 2010*, on-line text (<http://www.kscm.cz/index.asp?thema=4393&category>).

republiky se Slovenskou republikou. Usiluje o odstraňování historických překážek a rozvíjí sousedské vztahy se Spolkovou republikou Německo, Rakousko republikou a Polskou republikou.

V roce 1996 byl v KSČM schválen „Manifest pro demokratickou Evropu“ s osmi základními prioritami. KSČM v tomto manifestu požadovala Evropu ekonomické prosperity, Evropu, která bude umět využít obrovský výrobní potenciál a současně vyrovnávat ekonomické úrovně jednotlivých zemí. Dále požadovala Evropu vědy a techniky, Evropu, která podpoří svobodu výzkumu i přístup k potřebným technologiím a zabrání zneužití vědeckých a technických objevů k antihumánním účelům, Evropu sociálních jistot. Jde o uznání Evropské sociální charty.⁴⁶

Ve volebním programu KSČM pro volby do PS PČR 2010 se většina požadavků a postojů uvedených v dlouhodobém programu opakuje. Problematice zahraniční politiky a vnější bezpečnosti státu je věnována XI. kapitola *Život v míru, bez vojenských paktů, cizích základen a válek*. Opět se zde opakují požadavky jako klíčová role OSN, rozvoj systému mezinárodního práva na základě Charty OSN, emancipace postavení EU a Evropy vůči USA. KSČM také trvá na zrušení vojenských základen na cizím území a zákazu výstavby těchto objektů na území ČR. V souvislosti s dlouhodobou prioritou je třeba stáhnout české vojáky ze zahraničních misí, KSČM požaduje revizi strategie NATO z roku 1999, která obsahuje právo preventivního úderu a působení mimo hranice členských zemí i bez mandátu mezinárodního práva. Za dlouhodobý cíl si strana klade zrušení NATO, v krátkodobém horizontu pak požaduje pozastavení členství ČR v jeho vojensko-bezpečnostních strukturách. Tuto organizaci považuje za přežitek éry bipolárního rozdělení světa a prodlouženou ruku americké imperialistické zahraniční politiky. Volební program KSČM uzavírá požadavek prosadit v regionu střední Evropy pásmo bez zbraní hromadného ničení.⁴⁷

⁴⁶DOLEJŠ, Jiří. *Levice mezi minulostí a budoucností*. s. 129.

⁴⁷KSČM. *Otevřený volební program KSČM pro volby do PS PČR 2010*, on-line text (<http://www.kscm.cz/index.asp?thema=4393&category>).

7.3 KSČM – Hospodářská a sociální politika

V dokumentu schváleném na VII. sjezdu v roce 2008 pod názvem „Socialismus pro 21. století“ v kapitole ekonomické vztahy se uvádí: „Poučili jsme se z minulých chyb a rozhodně nechceme nějaké administrativní a všeobecné znárodňování. Lze předpokládat, že v socialistické ekonomice, budou jako ekonomické subjekty působit podniky nadnárodní, státní, samosprávných zaměstnaneckých kolektivů, družstevní, regionální a komunální podniky, ale i soukromé, individuální, resp. rodinné, případně i podniky nadací a jiných organizací. Všechny tyto vlastnické formy, včetně soukromého vlastnictví, budou začleněny do systému hospodářských vztahů socialismu. Socialistické hospodářství bude plánovanou tržní ekonomikou. Plán se však bude prosazovat nikoli direktivními státními nařízeními a rozpisem ukazatelů státního plánu, ale prostřednictvím ekonomických nástrojů a bude zaměřen především na strategii hospodářského rozvoje.“⁴⁸

Mohlo by se zdát, že se KSČM vzdala utopických myšlenek o společném vlastnictví výrobních prostředků. V oblasti hospodaření se státním majetkem navrhuje připravit odkup akcií ve strategických oblastech energetiky, spojů, dopravy či těžby surovin. Důsledně trvá na zastavení privatizace státního majetku a ukončení privatizací.⁴⁹ Z uvedeného jasně vyplývá, že pro KSČM zůstává prioritou státní forma vlastnictví, což je typické pro komunistické strany.

V oblasti sociální se komunisté zaměří na zajištění rovné příležitosti k práci podle schopností pro všechny. Na odměnu za práci podle zásluh, na rovné právo na vzdělání, zdravotní péči a další podmínky sociální kultivace osobnosti. Na sociální jistoty pro všechny pracující v takové míře, aby i nejméně odměňovaná práce dávala šanci na důstojné životní podmínky. Princip sociální spravedlnosti neznámá sociální a mzdovou nivelizaci – klíčová je zásada odměňování pracovníků podle jejich pracovních zásluh. Sociální spravedlnost je nutné chápat jako proces, jako tendenci, nikoli jako ideální, jednou provždy daný stav. Přehnaná očekávání ani populistická sociální politika by nebyla na místě.⁵⁰

⁴⁸KSČM. *Dokumenty VII. Sjezd KSČM Hradec Králové 2008*, on-line text (<http://www.kscm.cz/article.asp?thema=3784&item=38389>)

⁴⁹KSČM. *Otevřený volební program KSČM pro volby do PS PČR 2010*, on-line text (<http://www.kscm.cz/index.asp?thema=4393&category>).

⁵⁰KSČM. *Otevřený volební program KSČM pro volby do PS PČR 2010*, on-line text (<http://www.kscm.cz/index.asp?thema=4393&category>).

8 Dnešní mládež a KSČM

Dotazníkové šetření patří do oblasti kvantitativního výzkumu. Dotazník se zpravidla rozesílá poštou či internetem, jeho návratnost není ovšem příliš vysoká. Aby bylo dosaženo vyšší návratnosti, rozhodl jsem se pro osobní předávání dotazníku respondentům, přičemž jsem u jeho vyplňování zůstal v blízkosti respondenta, abych mu v případě jakékoliv nejasnosti mohl poradit, respektive otázku jinak, ovšem se stejným obsahem, formulovat, a abych přidal tomuto dotazníkovému šetření důležitosti v chápání respondentu. V dotazníkovém šetření jsem se pokusil zjistit, jak vnímá mládež dnešní KSČM. Co vnímají jako pozitivní a negativní stránku. Jak vnímají chování KSČM na dnešní politické scéně. Dotazoval jsem se respondentů ve věku 15–28 let se základním vzděláním. Počet respondentů splňující tyto vlastnosti byl stanoven na 100. Průzkum probíhal na přelomu března a dubna roku 2011. Místem, kde jsem dotazník rozdával respondentům, byly jejich třídy ve škole, kterou navštěvovali v uvedeném čase.

Jelikož je průzkum pomocí dotazníku oproti např. standardizovanému rozhovoru pro respondenta náročnější, a to v tom, že při dotazníku musí odpovědi zaznamenávat písemně a sám, tak jsem při oslovení možného respondenta vyzdvihl důležitost vyplnění dotazníku. Jak již bylo zmíněno, pokusil jsem se tuto důležitost podpořit i mou osobní přítomností při vyplňování dotazníku, čímž jsem chtěl respondenty také částečně motivovat. Jednotlivé otázky jsem se snažil formulovat jednoduše a jasně, abych tím nenutil respondenta se na mě obracet s dodatečnými dotazy, co otázkou myslím, a tím ho stavěl do situace, ve které nechce být a ve které se necítí dobře, což by mohlo negativně ovlivnit jeho další postup při vyplňování dotazníku. Stejně tak byly položeny jen ty otázky, které se zkoumaným tématem souvisí a které pro zkoumané téma mají nejdůležitější a nejpodstatnější charakter. Záhy jsem se přesvědčil o správnosti mého rozhodnutí zúčastnit se vyplňování dotazníků.

První problém jsem řešil hned na začátku. Dotazovaní nevěděli, co je to demokracie, po krátkém vysvětlení začali s vyplňováním dotazníků. Další problém, který mě zarazil, byla skutečnost, že většina dotazovaných neuměla zařadit, kam patří KSČM, zda do pravice, či levice. Nejvíce dotazovaných napsalo, že neví kam zařadit KSČM.

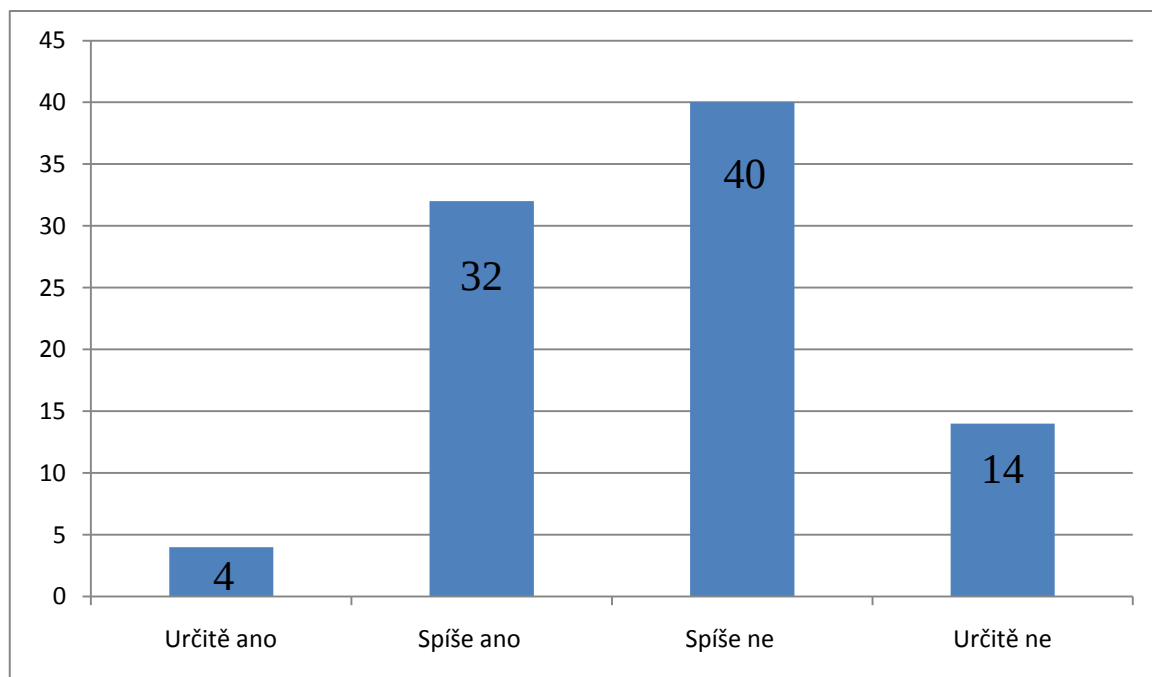
8.1 Výsledky dotazování

Pro lepší znázornění výsledku jsem použil různé druhy grafu. Ke každému grafu náleží vždy také stručný komentář. Celkem bylo rozdáno 100 dotazníků, na dotazník odpovědělo 93 dotazovaných. Dotazník se skládal z 9 otázek uzavřených a jedné otázky otevřené, na kterou měli dotazovaní odpovědět stručně jednou větou.

Otázka č. 1: Myslíte si, že se v České republice podařilo vybudovat demokracii?

Na otázku, zda byla v České republice vybudována demokracie, odpovědělo 90 z 93 dotazovaných. 36 z nich se domnívá, že se demokracii podařilo vybudovat, z toho 4 dotazovaní odpověděli, že rozhodně ano. 54 dotazovaných odpovědělo, že spíše ne.

Graf č. 1: Demokracie v ČR

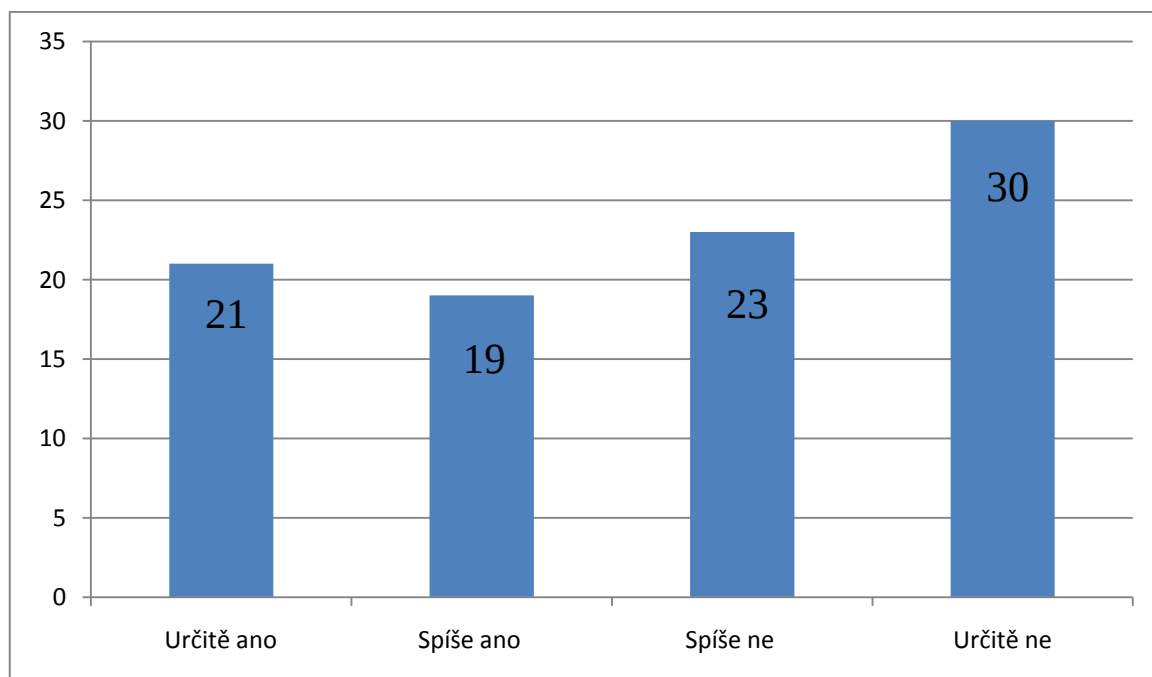

Zdroj: Práce autora

Otázka č. 2: Až budou příští volby do Poslanecké sněmovny, půjdete volit?

Na otázku zda půjdou respondenti volit, odpověděli všichni dotazovaní. Jejich odpověď pro mě byla poměrně překvapivá, polovina dotazovaných totiž odpověděla, že se voleb do Poslanecké sněmovny nezúčastní.

Graf č. 2: Půjdete volit?

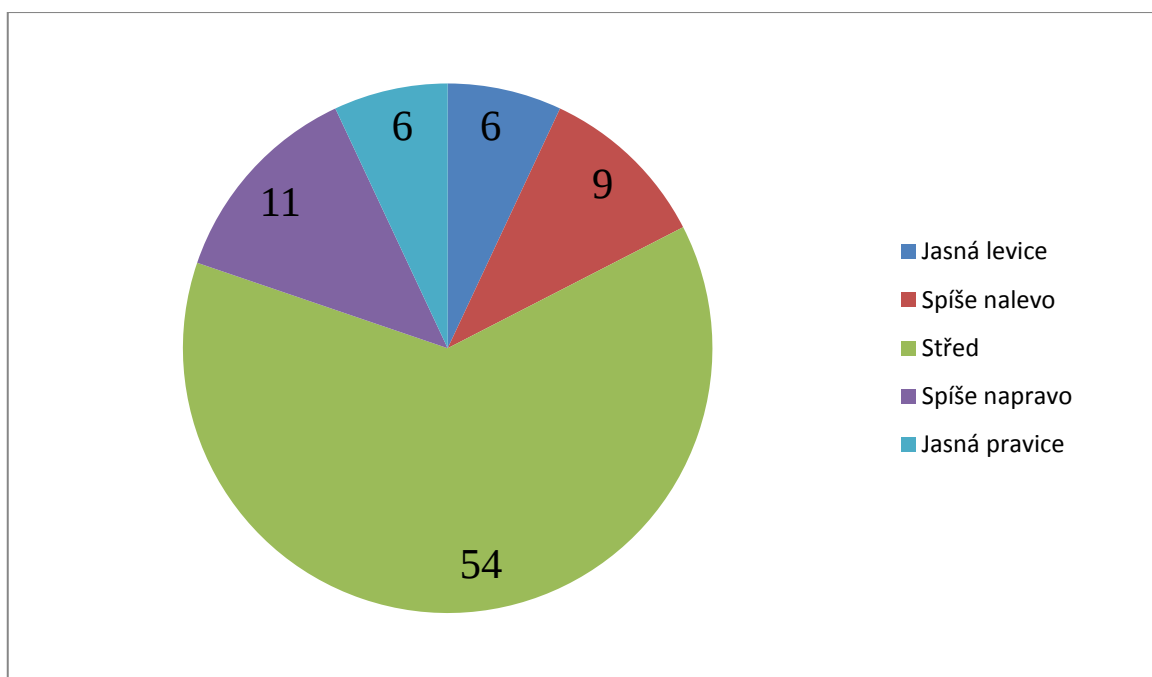

Zdroj: Práce autora

Otázka č. 3: V politice se používají pojmy pravice a levice. Kam se sám zařadíte?

Na otázku, kam by se dotazovaní zařadili, zda do pravice, středu, nebo levice, nejvíce z nich (54) odpovědělo do středu volebního spektra, dalších 15 by se zařadilo mezi levici, zbylých 17 do pravice.

Graf č. 3: Politická orientace

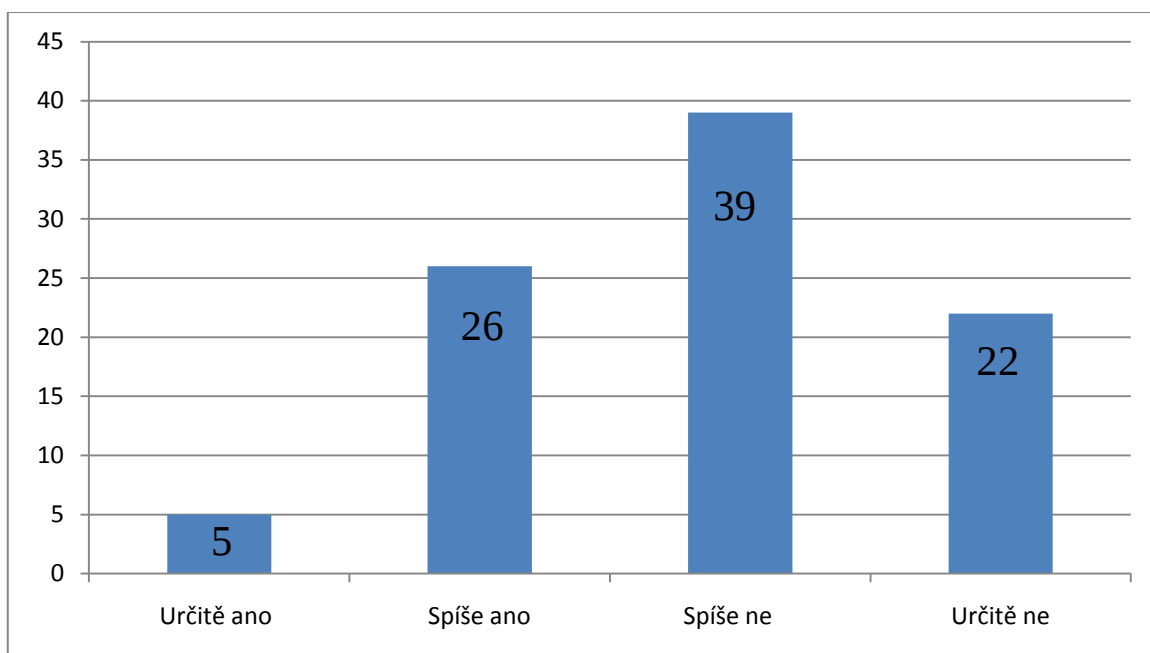

Zdroj: Práce autora

Otázka č. 4: Považujete KSČM za demokratickou stranu?

Většina dotazovaných respondentů odpověděla, že nepovažuje komunistickou stranu za stranu demokratickou. Naopak pouze 5 z 92 odpovídajících studentů považují KSČM za zcela demokratickou.

Graf č. 4: Považujete KSČM za demokratickou stranu?

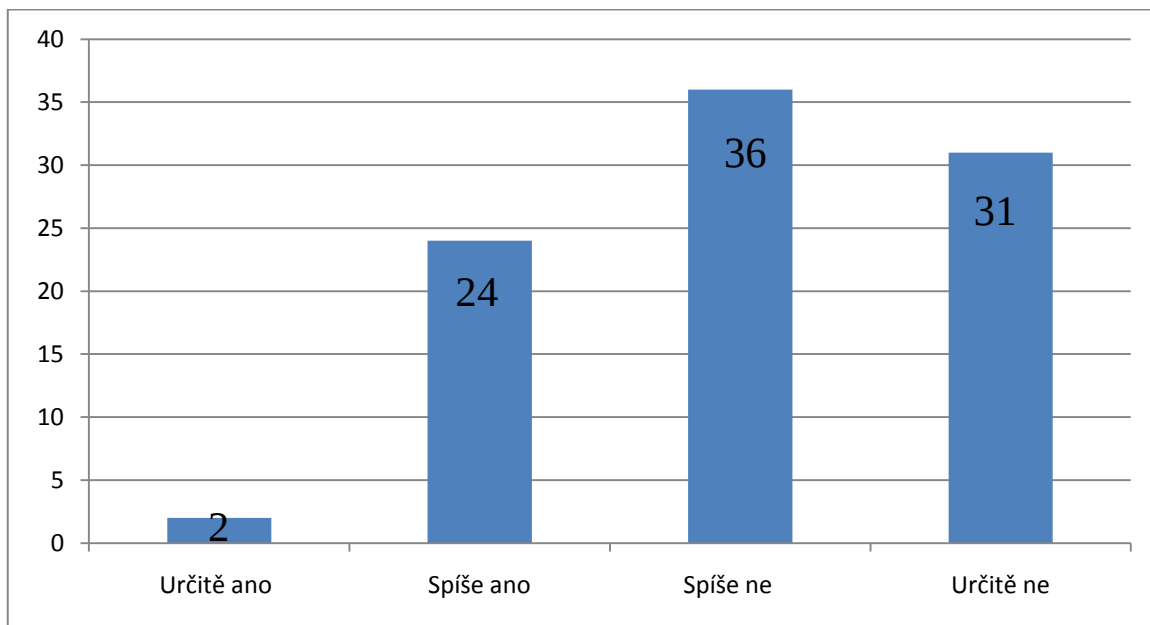

Zdroj: Práce autora

Otázka č. 5: Považujete KSČM za perspektivní stranu?

V otázce, zda považují dotazovaní KSČM za perspektivní stranu, se většina, konkrétně 67 dotazovaných z 93, shodla, že perspektivní není.

Graf č. 5: Považujete KSČM za perspektivní stranu?

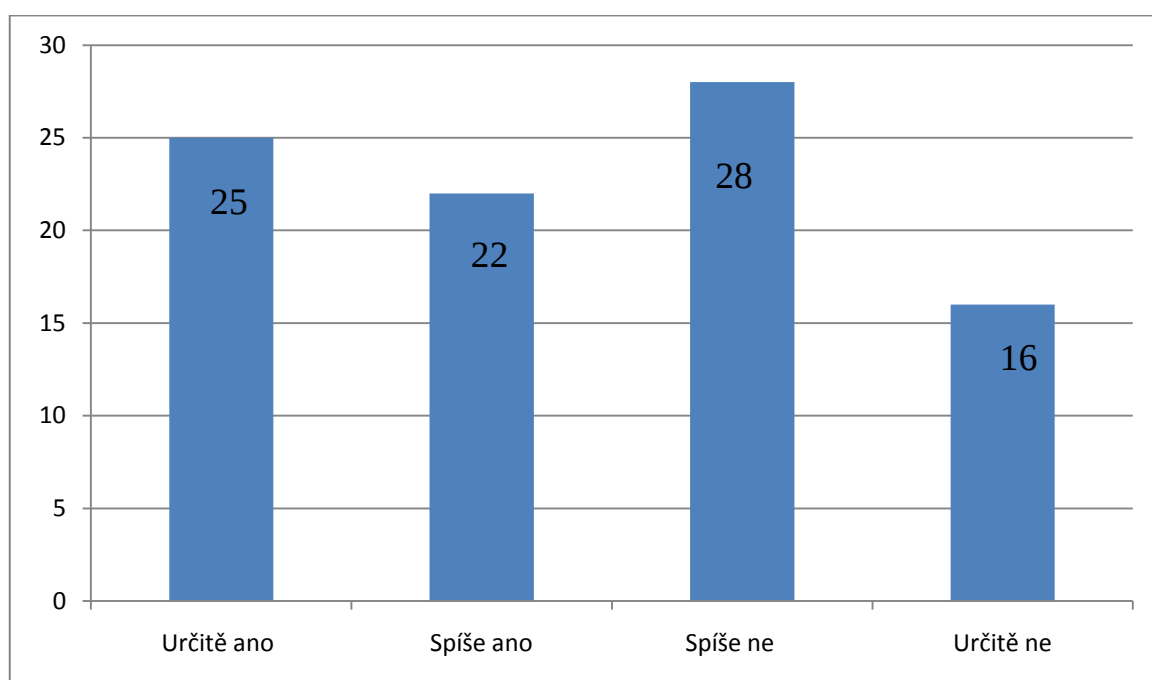

Zdroj: Práce autora

Otázka č. 6: Měla by se KSČM zakázat?

Na otázku, zda by se měla KSČM zakázat, se odpovědi od sebe téměř nelišily. 47 dotazovaných uvedlo, že by KSČM zakázalo, a 44 dotazovaných by nechalo působit KSČM na politické scéně dál. Jako největší paradox se jevílo, že někteří dotazovaní viděli KSČM v otázce č. 8 jako perspektivní stranu, ale v otázce č. 9 by KSČM zakázali.

Graf č. 6: Měla by se KSČM zakázat?

Zdroj: Práce autora

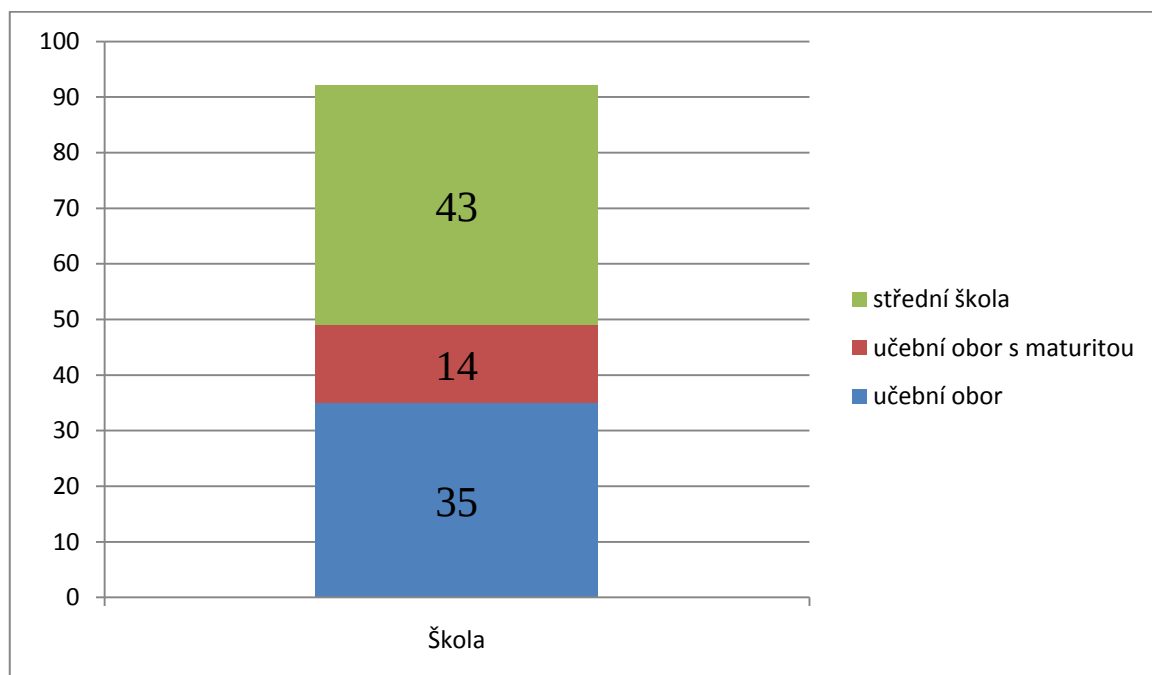
Otázka č. 7: Co považujete za největší slabost KSČM?

Na otázku, co považují za největší slabost KSČM, nedokázala většina dotazovaných odpovědět. Nejčastější odpovědí tak bylo „nevím“, popř. „odmítám odpovědět“. Mezi konstruktivnějšími reakcemi převažoval názor, že největší slabinou komunistické strany je její minulost, od níž se nedostatečně distancovala.

Otázka č. 8: Jakou školu navštěvují?

Jak vidíme na grafu, dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 93 dotazovaných, z toho 57 dotazovaných studium ukončí maturitou.

Graf č. 8: Jakou školu navštěvují?

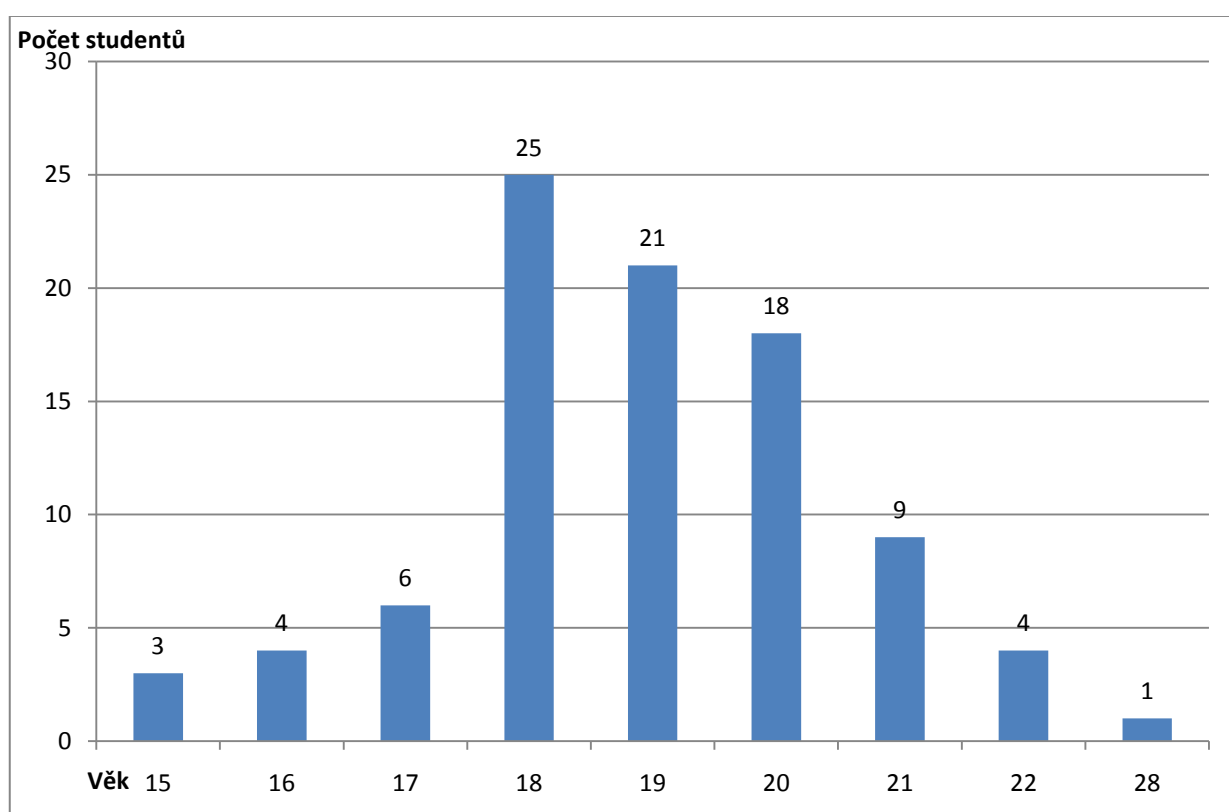

Zdroj: Práce autora

Otázka č. 9: Věk dotazovaného

Na otázku týkající se věku mi z 93 dotazovaných odpovědělo 91. Nejvíce dotazovaných podle očekávání pocházelo z věkové hranice 18 až 20 roků. Jak vidíme, neodpověděli všichni, svůj věk neprozradily 2 ženy.

Graf č. 9: Věk dotazovaných

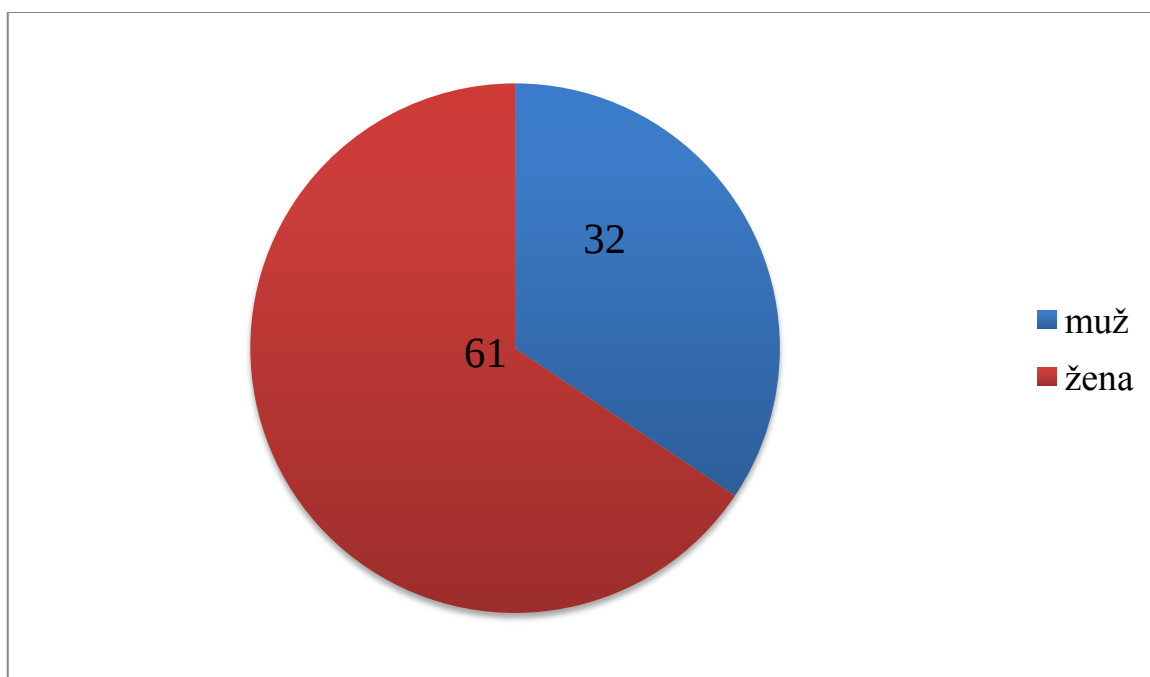

Zdroj: Práce autora

Otázka č. 10: Pohlaví

Původního záměru, aby se šetření zúčastnilo stejný počet žen a mužů, se mi bohužel vzhledem k zaměření školy, ve které průzkum probíhal, dosáhnout nepodařilo. Dotazníkového šetření se nakonec zúčastnilo 61 žen a 31 mužů.

Graf č. 10: Pohlaví dotazovaných

Zdroj: Práce autora

8.2 Shrnutí dotazníkového šetření

Celkový průběh dotazníkového šetření bych hodnotil jako zdařilý. Průměrně na otázky odpovídalo více než 90 % respondentů. Potvrdily se mé předpoklady, že většina studentů na střední škole ještě není politicky vyhraněná a sama sebe řadí do středu politického spektra. Jejich názor na komunistickou stranu je převážně negativní. Většina z nich ji považuje za nedemokratickou a neperspektivní. Na otázku, zda by měla být zakázána, však kladně odpověděla pouze polovina dotazovaných. Za největší slabinu komunistické strany je obecně považováno její úzké spojení s režimem před rokem 1989.

9 Zhodnocení identity KSČM

Změny na přelomu 80. a 90. let 20. století ve střední a východní Evropě vedly řadu komunistických stran k tomu, aby se vydaly cestou demokratizace, ať s větší či menší úspěšností. „Úspěšně demokratizované strany radikálně změnily svou identitu a zřekly se komunistického ideově-kulturního patrimonie nebo alespoň jeho podstatné části. Problém však spočívá v tom, že k takovým zřeknutím v různé míře přistoupily i další komunistické strany, které je přitom nespojovaly s jednoznačným přijetím strategie demokratizace.“⁵¹ Tyto skutečnosti pak vnášejí do zhodnocení identity politických stran nejasnosti a zmatek.

Cílem této bakalářské práce bylo určení a zhodnocení identity KSČM, případně vyvrátit tvrzení L. March a C. Mudde, kteří označují KSČM jako relativně nereformovanou komunistickou stranu. V rámci své typologie krajní levice dělí skupinu komunistických stran do čtyř podkategorií, a to:

1. částečně reformované marxisticko-leninské strany
2. dogmatické nereformované marxisticko-leninské strany
3. trockistické strany
4. strany maoistické.⁵²

Podle March a Mudde spadá KSČM do skupiny částečně reformovaných komunistických stran. K tomuto tvrzení jsem dospěl i já při zpracování této bakalářské práce.

Považovat KSČM za reformovanou stranu by bylo sporné z toho důvodu, že v rámci střední a východní Evropy existují strany, které proces demokratizace podstoupily a dovedly je k úspěšnému konci a demokratizovaly se. KSČM prodělala jen dílčí změny ve své ideové orientaci a i nadále se hlásí k ideám komunismu a marxismu. Zároveň se staví do role opoziční strany, která je schopná vyvést zemi z krize.

⁵¹FIALA, Petr; STRMISKA, Maxmilián. *Pojetí stranicko-politických rodin v postkomunistickém středoevropském a východoevropském kontextu*. Středoevropské politické studie 2001, č. 4, roč. III, on-line text (<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=61>).

PAVLIŠOVÁ, Jana. *Identita Komunistické strany Čech a Moravy*. s. 37.

⁵²MARCH, Luke; MUDDE, Cass. *What's Left of the Radical Left? The European Radical Left After 1989: Decline and Mutation*, Comparative European Politics 2005, roč. III, č. 1, s. 26 - 36.

PAVLIŠOVÁ, Jana. *Identita Komunistické strany Čech a Moravy*. s. 37.

Důležité je zmínit, že politickým cílem KSČM je zásadní přeměna společenského systému směrem k socialismu. Ten je založen na respektování a využívání zákonitostí tržní ekonomiky v souladu se zájmy většiny společnosti. Sama KSČM se identifikuje jako strana komunistická, což potvrzuje i její název komunistická. KSČM kategoricky popírá propagaci stalinismu, a proti jakýmkoli nařčením z nedemokratičnosti ostře vystupuje.

K otázce socialismu se KSČM hlásí i v oblasti hospodářské a sociální politiky v dokumentu schváleném na VII. sjezdu v roce 2008 pod názvem „Socialismus pro 21. století“, v kapitole ekonomické vztahy se uvádí: „Poučili jsme se z minulých chyb a rozhodně nechceme nějaké administrativní a všeobecné znárodňování. Lze předpokládat, že v socialistické ekonomice budou jako ekonomické subjekty působit podniky nadnárodní, státní, samosprávných zaměstnaneckých kolektivů, družstevní, regionální a komunální podniky, ale i soukromé, individuální, resp. rodinné, případně i podniky nadací a jiných organizací. Všechny tyto vlastnické formy, včetně soukromého vlastnictví, budou začleněny do systému hospodářských vztahů socialismu. Socialistické hospodářství bude plánovanou tržní ekonomikou. Plán se však bude prosazovat nikoli direktivními státními nařízeními a rozpisem ukazatelů státního plánu, ale prostřednictvím ekonomických nástrojů a bude zaměřen především na strategii hospodářského rozvoje.“⁵³ Podle Pavlišové na skutečnou identitu KSČM má výrazný vliv také její vztah k minulosti. Zde vidíme nesoulad mezi stanovisky KSČM a praktickým jednáním a výroky členů strany. Prohlášení některých členů strany dokazují, že se nevyrovnala a nedistancovala od předlistopadového režimu. Charakteristická je také neochota se k tomuto tématu vracet. Nejasný postoj KSČM k vlastní minulosti a uvedené skutečnosti vede k přesvědčení, že se jedná pouze o částečně reformovanou komunistickou stranu.⁵⁴

⁵³KSČM. *Dokumenty VII. Sjezd KSČM Hradec Králové 2008*, on-line text (<http://www.kscm.cz/article.asp?thema=3784&item=38389>)

⁵⁴PAVLIŠOVÁ, Jana. *Identita Komunistické strany Čech a Moravy*. s. 39.

Literatura a použité zdroje

ČADA, Václav. *Dějiny k dnešku*. Praha: Nakladatelství Koridor, 1991. 127 s. ISBN 80-900324-5-1.

DAVID, Roman. *Politologie: Základy společenských věd*. 5. přepracované a rozšířené vydání, reprint. Olomouc: Studio Nakladatelství Olomouc, 2005. 458 s. ISBN 80-7182-162-4.

DOLEJŠ, Jiří. *Levice mezi minulostí a budoucností*. Praha: Svoboda servis, 2010. 157 s. ISBN 978-80-96330-67-0.

DRDA, Adam; DUDEK, Petr. *Kdo ve stínu čeká na moc*. Praha: Nakladatelství paseka, 2006. 242 s. ISBN 80-7185-802-1.

FIALA, Petr; MAREŠ, Miroslav; SOKOL, Petr. *Eurostrany. Politické strany na evropské úrovni*. Brno: BARRISTER & PRINCIPAL, 2007. 272 s. ISBN 978-80-87029-05-3.

FIALA, Petr; MAREŠ, Miroslav. *Programová analýza SPR-RSČ a KSČM z hlediska politického extremismu*. In FIALA Petr: *Politický extremismus a radikalismus v České republice*. Vyd. 1. Brno: Masarykova universita, 1998. s. 98-104. ISBN 80-210-1798-8.

FIALA, Petr; STRMISKA, Maxmilián. *Teorie politických stran*. 1. (dotisk). Brno: BARRISTER & PRINCIPAL, 2009. 266 s. ISBN 978-80-87029-71-8.

HELLER, Jozef. *Bojíte se socialismu?* Příbram: Periskop, 2007. 196 s. ISBN 978-80-87077-01-6.

HLOUŠEK, Vít; KOPEČEK, Lubomír. *Rudí a růžoví*. Brno: Masarykova universita – Vydavatelství v edici Sborníky, 2002. 280 s. ISBN 8021029900.

HODAČ, Jan; STREJČEK, Petr. *Učebnice politologie pro nepolitologické obory*. Znojmo: Soukromá vysoká škola ekonomická Znojmo s.r.o, 2010. 120 s. ISBN 978-80-87314-06-7.

MAREŠ, Miroslav. *Reformists versus Dogmatists. The Analysis of the Internal Party Conflict inside the KSČM*. In: *Trajectories of the left : social democratic and (ex-)communist parties in contemporary Europe: between past and future*. Vyd. 1. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 181 s. ISBN 80-7325-078-0.

MAREŠ, Miroslav. *Communist and Post-Communist Parties in the Czech Republic and in Slovakia*. Vyd. 1. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2008. pp. 285–310 s. ISBN 978-3-525-36912-8.

PAVLIŠOVÁ, Jana. *Identita Komunistické strany Čech a Moravy*. Brno, 2010. 49 s. Bakalářská práce. MASARYKOVA UNIVERZITA. Vedoucí bakalářské práce doc. PhDr. Lubomír Kopeček, Ph.D.

PROROK, Vladimír; LISA, Aleš. *Politologie*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2009. 223 s. ISBN 978-80-7380-141-0.

ŘÍHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií*. 2. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2006. 303 s. ISBN 80-7367-177-8.

STROŽ, Daniel, et. al. *Jak to bylo doopravdy 1989 – 2010*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2010. 200 s. ISBN 978-80-7451-074-8.

KREJČÍ, Oskar. *Proč to prasklo*. Vyd.1. Praha:Trio, 1991. 138 s. ISBN 80-900725-3-4.

KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*. České vyd. 1. Praha: OTTOVO nakladatelství, 2000. 1090 s. ISBN 80-7181-463-6.

ŠIK, Ota. *Jarní probuzení – iluze a skutečnost*. 2. vydání. Zurich: Polygon Zurich, 1990. 320 s. ISBN 80-204-0208-X.

VOZKA, Jaroslav. *Co se děje v Československu*. 1. publikace. Praha: Sakko, 1990. 63 s.

Časopisy

BALUT, Aleš; CABADA, Ladislav. *Postkomunistické strany v České republice a Slovinsku*, Politologická revue 2000, č. 1, s. 9.

BALÍK, Stanislav. *KSČM a její vztah k vlastní minulosti*. Středoevropské politické studie 2004, č. 2-3, roč. VI, on-line text (<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=200>).

FIALA, Petr; STRMISKA, Maxmilián. *Pojetí stranicko – politických rodin v postkomunistickém středoevropském a východoevropském kontextu*. Středoevropské politické studie 2001, č. 4, roč. III, on-line text (<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=61>).

KOPEČEK, Lubomír. *Euroskeptici, europeanisté, euroentuziasté, eurofobové – jak s nimi pracovat?*. Politologický časopis 2004, č. 3, s. 240-262.

KOPEČEK, Lubomír; PŠEJA, Pavel. *ČSSD a KSČM: na cestě ke spojení? Nástin souvztažností vývoje a vzájemných vlivů*. Politologická revue 2007, č. 2, s. 35-59.

KUBÁT, Michal. *Teorie antisystémovosti a Komunistická strana Čech a Moravy*. In. *III. Kongres českých politologů, Olomouc 8. - 10. 9. 2006*. Ed. Němec, J. – Šustková, M., Praha, Olomouc: Česká společnost pro politické vědy 2006, s. 548-556.

LINEK, Lukáš. *Kdy vymřou voliči KSČM*. Politologický časopis. 2008, 4, s. 318-336.

MAREŠ, Miroslav. *České politické strany a zahraniční politika*, Mezinárodní vztahy 1999, č. 1, s. 7-20.

MARCH, Luke; MUDDE, Cass. *What's Left of the Radical Left? The European Radical Left After 1989: Decline and Mutation*, Comparative European Politics 2005, roč. III, č. 1, s. 23-49.

MUDDE, Cass. *Stranická rodina: rámcová analýza*. Politologická revue. 2000, č. 1, s. 78-93.

Internetové zdroje

GREBENÍČEK, Miroslav. *Dychtivost českých patolízalů* [online]. 7. 7. 2007 [cit. 2011-01-12]. Haló noviny. Dostupné z WWW: <<http://www.halonoviny.cz/index.php?id=44303>>.

GREBENÍČEK, Miroslav. *Namísto lidu vládne korupce a myšlenková prázdnota* [online]. 4. 3. 2010 [cit. 2011-03-30]. Haló noviny. Dostupné z WWW: <(http://www.halonoviny.cz/index.php?id=93103). >.

GREBENÍČEK, Miroslav. *Nevzdávejme se vlastního rozumu* [online]. 21. 8. 2008 [cit. 2011-01-10]. Haló noviny. Dostupné z WWW: <<http://www.halonoviny.cz/index.php?id=59180>>.

GREBENÍČEK, Miroslav. *Soud v kauze KSM potvrdil totalitu kapitalismu* [online]. 5. 4. 2008 [cit. 2011-01-12]. Haló noviny. Dostupné z WWW: <http://www.halonoviny.cz/index.php?id=58384>>.

DEFINICE. *Proletariát, historie a 20. století*. [online]. 27. 5. 2007 [cit. 2011-02-14]. Dostupné z WWW: <<http://jurgenz.sblog.cz/pravda/>>.

Důležité dokumenty k minulosti [online]. 20. 12. 1989 [cit. 2011-03-30]. KSČM. Dostupné z WWW: <www.kscm.cz/article.asp?thema=4028&item=40623>.

JUST, Petr. *Just.wz.cz* [online]. 11.6.2006 [cit. 2011-04-07]. Československý politický systém II. Dostupné z WWW: <<http://www.just.wz.cz/view.php?cislocclanku=2006061102>>.

SEMELOVÁ, Marta. *Omlouvat se? Za co?* [online]. 31. 5. 2007 [cit. 2010-12-26]. Haló noviny. Dostupné z WWW: <<http://www.halonoviny.cz/index.php?id=11436>>.

Programové materiály a stranické dokumenty KSČM

KSČM. *Dokumenty II. sjezdu KSČM* (interní materiál KSČM).

KSČM. *Deklarace o socialismu*, on-line text
(<http://www.kscm.cz/article.asp?thema=4028&item=40629>).

KSČM. *Dokumenty VII. Sjezdu KSČM Hradec Králové 2008*, on-line text
(<http://www.kscm.cz/article.asp?thema=3784&item=38389>)

KSČM. *Ke spekulacím o údajné obhajobě stalinismu*, on-line text
(<http://www.kscm.cz/article.asp?thema=4028&item=40625>).

KSČM. *Koncepce mezinárodní politiky KSČM*, on-line text
(<http://www.kscm.cz/article.asp?thema=4489&item=44739&previev=archiv>).

KSČM. *Manifest KSČM „Za Evropu a svět míru a spolupráce“*, on-line text
(<http://www.kscm.cz/index.asp?thema=4018&category=>).

KSČM. *Naděje pro Českou republiku*, on-line text
(<http://www.kscm.cz/index.asp?thema=2679&category=>).

KSČM. *Otevřený volební program KSČM pro volby do PS PČR 2010*, on-line text
(<http://www.kscm.cz/index.asp?thema=4393&category=>).

KSČM. *Parlament*, on-line text (<http://www.kscm.cz/index.asp?thema=2687&category=>).

KSČM. *Prohlášení k občanům ČSSR*, on-line text
(<http://www.kscm.cz/article.asp?thema=4028&item=40623>).

KSČM. *Stanovy KSČM*, on-line text
(<http://www.kscm.cz/index.asp?thema=2680&category=>).

Vnitrostranický text KSČM. *Změnit či nezměnit? K diskuzi o změně názvu strany*. (interní materiál KSČM).

Seznam grafů

Graf 1: Demokracie v ČR

Graf 2: Půjdete volit?

Graf 3: Politická orientace

Graf 4: Považujete KSČM za demokratickou stranu?

Graf 5: Považujete KSČM za perspektivní stranu?

Graf 6: Měla by se KSČM zakázat?

Graf 7: Co považujete za největší slabost KSČM?

Graf 8: Jakou školu navštěvují?

Graf 9: Věk dotazovaného

Graf 10: Pohlaví

Seznam použitých zkratek

ČR	Česká republika
ČSFR	Československá federativní republika
ČSSR	Československá socialistická republika
KČ	Koruna česká
KSČ	Komunistická strana Československa
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
KSČS	Komunistická strana Československa (federativní)
NDR	Německá demokratická republika
SDL	Strana demokratické levice
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SVE	střední a východní Evropa
USA	Spojené státy americké
ÚV KSSS	Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu

Seznam příloh

Příloha č. 1. Dokument: Dvě prohlášení Demokratického fóra komunistů (22. 11. 1989 a 27. 11. 1989)

Příloha č. 2. Celé znění kladenského programu KSČM přijatého II. sjezdem KSČM na Kladně v prosinci 1992

Příloha č. 3. Dotazník

PŘÍLOHA č. 1

Dokument: Dvě prohlášení Demokratického fóra komunistů (22. 11. 1989 a 27. 11. 1989)

Dvě prohlášení DFK z listopadu 1989

Jedna z opozičních skupin v komunistické straně (Šmeralův seminář) se formovala od jara 1989. Sešla se podle původního termínu ve středu 22. listopadu a vystoupila na veřejnost jako Demokratické fórum komunistů (DFK). Druhé prohlášení následovalo po veřejném setkání 27. listopadu, na jehož programu byly zejména Programové teze DFK. Obě prohlášení se distribuovala jako letáky.

Prohlášení Demokratického fóra komunistů (22. 11. 1989)

Sympatie k myšlenkám socialismu mají v československé společnosti hluboké a mnohostranné kořeny. Avšak stalinský systém přinesl hořká zklamání a velké ztráty. Pokus o zásadní obrat v roce 1968, zdůrazňující neoddělitelnost socialismu a demokracie, vyvolal nové naděje na obrodu KSČ a společnosti a získal straně nebývalou podporu obyvatelstva. Ale tragická a neospravedlnitelná intervence armád Varšavské smlouvy a následná tzv. normalizace zasadila takovým snahám těžkou ránu. KSČ ze svých řad vyloučila statisíce občanů, kteří se pro obrodný proces angažovali. Nekompromisní nastolení monopolu moci znovu nadlouho oddělilo lid a stranu od privilegovaného vedení. Lži a zastrašováním byla umlčena většina členské základny strany a společnosti vůbec.

Uvědomujeme si, že mezi členy strany je mnoho osobně čestných lidí s přirozenou autoritou, kteří nepropadli politické a morální korupci, zachovali si demokratické cítění i kritický odstup od politiky vedení a nejednou jej vyjádřili. Většina však zatížila své svědomí tím, že nenašla odvahu otevřeně vystoupit se zásadním protestem proti diktátu, lži a pokrytectví. Jsou to poctiví dělníci, zemědělci, vynikající odborníci, pracovníci všech profesí. Bez jejich nadání a obětavosti se československá společnost může jen těžko obejít.

Jsme vedeni snahou najít platformu pro jejich obrodnou iniciativu, pro svobodnou a starými předsudky nezatíženou diskusi v období před sjezdem KSČ. Očekáváme, že tato

platforma zároveň napomůže k rozchodu s těmi, kteří svými postoji a činy kompromitovali KSČ před veřejností.

OBRACÍME SE KE VŠEM ČESTNÝM KOMUNISTŮM, KTERÍ JSOU PŘIPRAVENI PŘIJMOUT SVŮJ DÍL ODPOVĚDNOSTI.

SPOJME SE V DEMOKRATICKÉM FÓRU KOMUNISTŮ!

Jsme společenstvím jednotlivců a skupin, volně působícím jak na půdě KSČ, tak i mimo ni. Do hnutí se může zapojit každý, kdo souhlasí s tímto prohlášením. Podmínkou příslušnosti k Demokratickému fóru komunistů je odmítnutí jakéhokoli mocenského monopolu.

Vycházíme z přesvědčení, že podstata demokratického socialismu nemůže být podřízena úzkým mocenským zájmům. Vyjadřujeme své sympatie programovým cílům Klubu za socialistickou přestavbu – Obroda. Vyzýváme všechny komunisty, jimž je osud národa bližší než sobecké zájmy zdiskreditovaných funkcionářů v ústředí, krajích, okresech a na pracovištích, aby se přihlásili k Demokratickému fóru komunistů. Ustavujme skupiny Demokratického fóra komunistů! Zvolme si jejich mluvčí!

NEČEKEJME! JEDNEJME!

Přihlášky a podpisové archy můžete zaslat na kontaktní adresy: Miloslav Ransdorf, Prognostický ústav ČSAV, Václavské náměstí 55, 110 00, Praha 1

Prohlášení Demokratického fóra komunistů (27. 11. 1989)

Demokratické fórum komunistů předkládá následující návrhy, které přijalo na svém setkání 27. listopadu 1989:

- 1. Zrušit zakotvení vedoucí úlohy strany v ústavě.
- 2. Odmítáme nynější stanovy strany i jejich nový návrh, navrhujeme připravit stanovy za účelem vytvoření strany demokratického typu.
- 3. Požadujeme zrušení lidových milicí. V demokratické společnosti nemůže mít žádná z politických stran ozbrojenou složku.
- 4. Požadujeme okamžité vypracování akčního programu strany, ke kterému chceme přispět.
- 5. Žádáme uspořádání termínu mimořádného sjezdu KSČ do 20. 12. 1989, žádáme důsledné prosazování volby delegátů přímo ze základních organizací.
- 6. Odsuzujeme intervenci vojsk států Varšavské smlouvy v roce 1968 a odsuzujeme dokument „Poučení z krizového vývoje...“.

- 7. Žádáme anulování výsledků prověrek členů KSČ po roce 1968. Bývalým členům nabídněme návrat do strany.
- 8. Žádáme provést plnou rehabilitaci občanů neprávem postižených tzv. normalizací.

Zdroj: JUST, Petr. *Just.wz.cz* [online]. 11.6.2006 [cit. 2011-04-07]. Československý politický systém II. Dostupné z WWW: <<http://www.just.wz.cz/view.php?cisloclanku=2006061102>>.

Kladenský program KSČM (1992)

Program KSČM přijatý II. sjezdem KSČM na Kladně v prosinci 1992
(tzv. kladenský program)

Impulsy komunistického hnutí výrazně a nesmazatelně ovlivnily moderní civilizaci v zápase za svobodu a spravedlnost. V jeho vývoji se však projevy i závažné omyly a systémové chyby. Omezení a hromadné porušování politické i ekonomické demokracie učinily systém tzv. reálného socialismu neživotaschopným. Výsledkem byla značná diskreditace ideálů, z kterých hnutí vycházelo, a zpochybnění i dalších pokusů vytvořit sociálně spravedlivou společnost.

Pád tzv. reálného socialismu v mezinárodním měřítku na konci 80. let znamenal zhroucení autoritářského a ideálům socialismu vzdáleného systému. Kapitalismus však přes všechny změny zůstává společenskou soustavou, která umožňuje, aby jedna část obyvatelstva žila na úkor jiné. Některé rozpory kapitalismu se prohlubují a objevují se nové prvky, které zjevně ukazují na potřebu jeho překonání. Zostřuje se rozpor mezi společenskými možnostmi a skutečnou šancí pro rozsáhlé vrstvy se uplatnit. Vyhrocují se globální problémy, narůstá nerovnoměrnost vývoje, svět je postižen sérií stále nebezpečnějších konfliktů, ekonomika světových kapitalistických center zvládá technologickou revoluci s narůstajícími sociálními ztrátami. Nejvyspělejší země přicházejí o své iluze o dosažení společnosti všeobecného blahobytu. Hledání alternativních tendencí proto vytváří možnost nového rozvoje komunistického a socialistického hnutí v souladu s nejlepšími tradicemi těchto hnutí i se světovými civilizačními trendy.

V Československu byly po listopadu 1989 umožněny některé demokratické přeměny. Překážkou v jejich uplatňování a rozšiřování je však autoritářský postup pravice při obnově kapitalismu. Naše radikální pravice v mnohém demonstruje bezohledný třídní přístup a jeho uplatňování. Ekonomická reforma se soustřeďuje na vlastnický převrat, je organizována především státní byrokracií přivlastňující si národní majetek a spekulující s ním. Je prudce snižována životní úroveň širokých vrstev, zakládána neodůvodněná hluboká sociální diferenciaci. Dochází k rozpadu zemědělství, narušení venkova a ohrožení potravinové bezpečnosti státu. Jsou omezovány možnosti rozvoje národní kultury, ohrožena je národní identita. K tomu se připojuje rozpad státu. Trend znečištění

životního prostředí pokračuje a nabývá charakteru lokální ekologické katastrofy. Všechno to značně a dlouhodobě omezuje uplatňování potenciálu naší společnosti.

1. Za novou tvář strany

KSČM vznikla v březnu 1990. Převážná většina jejích členů zásadně odmítla mocenskou svévoli předlistopadové byrokratické elity. Porážku a zhroucení socialismu stalinsko-brežněvovského typu pochopila především jako důsledek faktického opuštění socialistických a komunistických myšlenek, neschopnosti hledat a prosazovat vlastní cesty postupu a umožnit všem občanům, aby se na tomto procesu skutečně podíleli. Podpora občanů se proto postupně vytrácela a byly znehodnocovány nesporné úspěchy. Poučena historií posledních desetiletí chce KSČM spoluvytvářet východiska ze současných problémů. Svou zásadní pozici vyjadřuje v tomto otevřeném programu, politické platformě pro další práci ve společnosti.

V nových podmínkách komunisté nemohou a především nechtějí pracovat starým způsobem. KSČM programově navazuje na humanistické poselství zakladatelů socialismu, na pokrokové ideje minulosti a současnosti, na teoretický přínos Marxe a Engelse. Má silné domácí kořeny dané staletým zápasem proti sociálnímu a národnímu útlaku a ohrožení. Má pozoruhodnou tradici v politické kultuře spojené s činností Bohumíra Šmerala. Usiluje o růst občanského a národního sebevědomí a svobod, o rozvoj vědy a kultury. Vřazuje se mezi hnutí, která chtějí vytvořit spravedlivý pořádek ve světě.

Komunistická strana Čech a Moravy je stranou, jež se staví bezvýhradně za politické, sociálně ekonomické, sociálně kulturní a národní zájmy a práva všech, kteří jsou živi z vlastní poctivé práce, všech, kteří se hlásí k ideálům občanské svobody na základě rovnosti, lidské solidarity a sociální spravedlivosti. Zaměřuje se na všechny, kteří svou prací vytvářeli i vytvářejí nové hodnoty, nové ideje, nové cíle, na dělníky, rolníky, techniky a intelektuály, na tvořivé a podnikavé lidi, na mládež, na to, aby svůj talent a své schopnosti mohl uplatnit každý. Hnutí, jehož je KSČM součástí, usiluje o svobodný, všestranný, harmonický rozvoj každého lidského jedince, který by vedl k rozvoji společnosti a současně byl jím zprostředkován. Z ideálu takového univerzálního lidského společenství odvozuje také svůj název – komunistická strana.

Programovým cílem KSČM je vybudování moderní socialistické společnosti, společnosti svobodných, rovnoprávných občanů, společnosti demokratické, samosprávné, politicky a hospodářsky pluralitní, prosperující a sociálně spravedlivé. Společnosti, která každému poskytne příležitost, aby mohl uplatnit svou práci, své nadání, aby se mohl reálně podílet na vytváření své vlastní budoucnosti. Významným východiskem pro tyto přeměny

je zvládnutí vědeckotechnické revoluce při respektování kulturně humanizačních a ekologických hledisek. Socialistická řešení jsou reálná a jejich prosazování naléhavé. Současná kvapná a nekompromisní obnova kapitalismu je však provázená silným ideologickým i mocenským tlakem. Aby možnost cesty k socialistické budoucnosti svobodnou volbou občanů nebyla uzavřena, je nutno usilovat o demokratickou, politicky pluralitní společnost se sociálně a ekologicky orientovaným tržním hospodářstvím, rovnoprávností vlastnických forem a cenící si státní a národní nezávislosti.

KSČM chce získat pro své programové cíle širokou podporu veřejnosti. Může toho dosáhnout, bude-li sama příkladem svou organizací a charakterem své činnosti. Usiluje proto stát se samosprávným společenstvím občanů, kteří se svobodně sdružili k obhajobě demokracie, sociální spravedlivosti a společenského pokroku. Bez organizační jednoty by strana ztratila svou akceschopnost, bez demokracie svou životaschopnost. Důsledné dodržování vnitrostranické demokracie, samosprávné principy uspořádání strany a jejího řízení jsou bezpodmínečně nutnou součástí jejího vnitřního života. Posílení samosprávných prvků v životě strany předpokládá i otevřený a pohotový tok informací, znamená akceschopnost založenou na vysoké míře informovanosti. Strana si chce osvojovat i vysokou kulturu parlamentní práce a uplatňovat ústavní formy opoziční činnosti.

Otevřený charakter strany chápe KSČM jako schopnost překračovat své vlastní organizační hranice a bezprostředně praktickou činností prokazovat sílu lidské solidarity. To je umožněno součinností samosprávných struktur strany s hnutími, jež se soustřeďují na spontánní občanské aktivity. Komunistické hnutí v minulosti již nejednou dokázalo překročit úzce stranické horizonty a stát se součástí široké fronty demokratických sil. Na tyto tradice nově navazuje vytvoření Levého bloku.

Levicová alternativa společenského vývoje nemá jen jedinou podobu a KSČM není jejím monopolním nositelem. Vzájemná tolerance a spolupráce mezi levicovými silami i mezi různými myšlenkovými proudy uvnitř strany, řešení ideových sporů cestou svobodné diskuse jsou způsobem, jak při plodné mnohotvárnosti zachovat potřebnou jednotu sil v tom hlavním a nejdůležitějším. Spolupráce uvnitř Levého bloku i podpora ostatních levicových a demokratických sil přitom neznamena rezignaci na myšlenkovou, programovou a politickou identitu KSČM.

2. Za demokracii a samosprávu

KSČM usiluje o to, aby bylo překonáno odcizení všech forem moci a správy od lidu, které předchází režim postupně obnovil a které současný režim svou politikou nově utvrzuje. Jde nám o skutečnou demokracii, o její obnovu a rozvinutí tak, aby se

uskutečňovala nejen v zájmu lidí, ale stále více jimi samými. To znamená vládu lidu, pro lid a lidem. Jde nám o svobodného, plnoprávního, sebevědomého a odpovědného občana, který se bezprostředně a samostatně zasazuje o řešení problémů ekonomických, sociálních, kulturních a ekologických a kterému nic nebrání svou iniciativu v zavedených i nových formách uplatňovat.

Naším cílem je pozvednout demokracii na vyšší úroveň, vytvořit demokracii socialistické občanské společnosti, ve které se zastupitelská, účastnická a přímá demokracie vzájemně doplňují a zprostředkují. Zákonodárné a zastupitelské sbory kvalifikovaně vymezují a kontrolují hlavní prvky společenského života, občané se pak mohou přímo vyjadřovat k otázkám, které se jich životně dotýkají, anebo v samosprávných strukturách přímo o nich rozhodovat. Nezbytným předpokladem takového demokratického systému je vysoká úroveň informovanosti občanů. Současně vycházíme z toho, že bez demokracie ekonomické se obsah demokracie politické vyprazdňuje a ztrácí smysl.

Bezprostředním a nutným předpokladem je uhájení demokratického právního státu a důsledné dodržování základních lidských práv a svobod. Občané nesmí být jakýmkoliv způsobem diskriminováni pro své sociální postavení, politické přesvědčení, náboženství, rasu, národnost, anebo pohlaví, vylučování z účasti na rozhodování o věcech, které se jich dotýkají, a z důvodů majetkových omezování v právu na vzdělání, na ochranu zdraví a na kulturní rozvoj.

KSČM obhájí a chrání dodržování a další rozšiřování demokratických zásad, zejména politickou pluralitu společnosti. Nutnost demokratického dialogu vychází z rozdílnosti zájmů různých společenských vrstev i skupin a potřeby hledat a prosazovat obecný zájem. KSČM nekompromisně bojuje proti mocenskému monopolu kterékoli strany a proti jejímu spojování s výkonnou mocí státního aparátu. Usiluje o svobodu informací, o to, aby státní ani veřejné sdělovací prostředky nebyly zneužívány k jednostrannému ovlivňování veřejného mínění i k politické manipulaci a chce bránit vzniku jakéhokoliv informačního monopolu.

KSČM prosazuje v souladu s jednotou občanského, národního a sociálního principu, aby byl náš stát půdou pro rovnoprávné uplatnění všech národů národností a etnických skupin. Současně považuje co nejtěsnější soužití českého a slovenského národa v jakékoli oboustranně přijatelné formě společného svazku za nutnou záruku zájmů obou národů. To nevylučuje rozvoj státnosti na území Čech, Moravy a Slezska. Za významné považuje KSČM vybudování efektivního, ekonomicky podloženého systému místní a územní samosprávy.

3. Za prosperitu a sociální spravedlivost

KSČM je přesvědčena, že výkonnost ekonomiky a její rozvoj závisí zejména na svobodném a plném uplatnění talentu a schopností každého. Za krok k dosažení tohoto cíle považujeme socialistickou tržní ekonomiku, opírající se o hospodářskou demokracii. Tento hospodářský systém vytváří rovnost příležitostí pro každého občana na základě sociální spravedlivosti. Zvýšení výkonnosti naší ekonomiky vcelku, i v jejích jednotlivých člancích, při demokratickém charakteru jejího vývoje (tj. s využitím samosprávných podnikatelských forem a zaměstnanecké účasti na majetku, na zisku a na řízení podniků) umožní dosáhnout spolehlivé životní jistoty občanů, zajistí naší ekonomice samostatné a svébytné postavení ve sjednocující se Evropě a zastaví postupné znehodnocování životního prostředí a přechod k jeho kvalitativní obnově.

Přeměna vlastnických vztahů je nezbytnou součástí ekonomické reformy. V našem pojetí vede ke smíšené ekonomice, ve které hraje národní majetek, spravovaný Fondem národního majetku a provozovaný podnikatelským způsobem, rozhodující roli. Jde nám o to, aby vznikl sektor založený na samosprávném vlastnictví, schopný soutěžit s ostatními formami vlastnictví. Považujeme za otázku času, kdy obdobné samosprávné vlastnické sektory budou ve vyspělých zemích intenzívně spolupracovat a vytvářet tak možnost pro socialistické sjednocování světa.

Proces změny vlastnických vztahů musí přitom respektovat potřebu plurality a rovnoprávnosti vlastnických forem, od ekonomického pronájmu podniků samosprávným zaměstnaneckým kolektivům přes družstva, komunální vlastnictví, zaměstnanecké akcie až po soukromé vlastnictví v malém i velkém podnikatelském měřítku. Národní bohatství je však nutné uchránit před rozdáváním či rozprodáváním pod cenou. Účast zahraničního kapitálu v naší ekonomice pokládáme za přínos, pokud znamená reálný příliv kapitálu jako rozvojového zdroje.

Úloha trhu v ekonomice byla v minulosti zanedbávána. Nelze však přitom pominout nezbytnost usměrňování živelnosti trhu, ani stále se rozšiřující oblast potřeb uspokojovaných mimo trh. KSČM odmítá pouhé nahrazení centrálně direktivního systému systémem volného, prakticky ničím nespoutaného trhu. Vláda se nesmí a nemůže zříkat zodpovědnosti za stav hospodářství a tím méně za podniky, které jsou ve státním vlastnictví. Zvláště důležitá je její aktivita při řešení strategických otázek strukturální, sociální a ekologické politiky.

V zemědělství je nezbytné zachování výrazného podílu zemědělské družstevní výroby, která se osvědčila, je v souladu s celosvětovou tendencí a zdaleka nevyčerpala

možnosti svého dalšího rozvoje. Základní cestu vidíme ve vytvoření podmínek, které zabezpečí růst efektivity družstevní výroby a soukromou zemědělskou výrobu obnoví ekonomickými prostředky tam, kde přinese společenský efekt. Zemědělství tak bude schopno zabezpečit výživu lidu a vytvoří příznivější podmínky pro obyvatelstvo venkova.

Základní význam přikládáme řešení sociálních otázek. Jsme přesvědčeni, že sociální spravedlivost a ekonomická výkonnost nejsou protivníky, nýbrž spojenci, a že cesta k trvalé prosperitě vede právě přes jejich spojení. Protože s návratem ke kapitalistickému způsobu hospodaření neustále roste počet sociálně slabších skupin obyvatelstva, trváme na ochraně zájmů pracujících, jejichž životní úroveň je závislá na mzdě, na právu na práci, na vytváření pracovních příležitostí pro nezaměstnané, na spravedlivém oceňování práce. Podporujeme nejrůznější formy sociálního vyjednávání za účelem udržení sociálního smíru.

Zdůrazňujeme souvislost pracovního výkonu s obdobím přípravy na povolání i s neproduktivním obdobím vzhledem k věku či zdraví. Sociální politika má podporovat pracovní výkony a jejich oceňování, nikoliv pouze zmírňovat sociální diferenciaci. Soustava nemocenského, důchodového a sociálního pojištění však musí plně zabezpečit potřebnou péči o občany, kteří na ni mají nárok. Stejný důraz klademe na invalidy a občany se změněnou pracovní schopností. Mladé rodiny nemohou být odkázány na svépomoc či na rodiče, vstup do důchodového věku nemůže být počátkem živoření. Za naléhavý úkol považujeme prosazovat, aby všem ženám bylo zaručeno právo svobodně se rozhodnout, zda chtějí pracovat, nebo zůstat v domácnosti: Chceme odpovídající zastoupení žen ve všech veřejných funkcích ve společnosti. Ženy mají také právo na svobodnou volbu mateřství bez jakýchkoli omezení.

Hospodářský rozvoj naší země musí být koncipován i z hlediska jeho dlouhodobé ekologické únosnosti. Chápeme úlohu států v této oblasti co nejširěji, od zábrany znečištění životního prostředí, přes podporu zdravého bydlení až po uchování zemědělského lesního a půdního fondu a krajinných celků. Usilujeme o vytvoření soustavy oblastí se zpřísněným ekologickým režimem, která by se mohla stát významným regulačním nástrojem sociálně ekonomického vývoje. Za nezbytnou považujeme mezinárodní ekologickou spolupráci zejména se sousedními zeměmi a spolupráci se všemi organizacemi a stranami, zabývajícími se ochranou životního prostředí. Dlouhodobé řešení ekologických problémů vidíme v rámci perspektiv socialismu. Využívání přírody a využívaní lidí jde ruku v ruce. Ekologizace všech oblastí společenského života je pro

nás spojena s tvorbou nového životního stylu, protikladného povrchní konzumní a ziskové orientaci.

4. Za rozvoj vzdělanosti, vědy a kultury

Svobodný rozvoj každého jednotlivce je v nejtěsnější souvislosti s jeho možnostmi získávat vzdělání, osvojovat si kulturní hodnoty' rozvíjet svou kulturu myšlení a jednání. Růst tvůrčího potenciálu je projevem sociální i intelektuální zralosti sociálního, občanského i národního společenství. Svobodná dostupnost takových statků se nesmí znovu stávat privilegiem, je jedním ze základních lidských práv.

V situaci, kdy se národní kultura ocitá jako celek ve stavu ohrožení, považuje KSČM za povinnost bránit národní kulturní dědictví a možnosti jeho dalšího rozvoje. Při respektování specifík tvůrčí práce a samosprávných forem její organizace je stát povinen v zájmu občanů podporovat tvorbu i užití kulturních a uměleckých hodnot při dodržování principu plurality ideových, filozofických a uměleckých názorů a proudů.

Velkým nebezpečím při osvojování kulturních hodnot celou společností je nepřiměřená komercializace duchovní sféry. Jsme proti vytváření monopolů v oblasti tvorby a distribuce kulturních hodnot. Rozhodně je třeba bránit kulturní dědictví, nepřipustit rozprodej jedinečných uměleckých a kulturních statků do zahraničí, postavit se proti zašantročování národního kulturního fondu do soukromých rukou.

Vědu a růst kvalifikačního potenciálu považujeme za významný zdroj rozvoje všech oblastí společenského života. Požadujeme, aby se zvýšil společenský status vědců a jejich práce, materiální zajištění vědeckých pracovišť. Prosazujeme i zlepšení sociálních podmínek vědeckých pracovníků, zejména pak mladých talentovaných lidí tak, aby nedocházelo k jejich hromadnému odchodu do zahraničí a mimo oblast výzkumu.

Péče o intelektuální a tvůrčí potenciál společnosti vyžaduje co nejširší a nejkvalitnější bezplatné vzdělání na základě rovnoprávného přístupu občanů bez ohledu na původ, sociální postavení, politické přesvědčení či vyznání. Jednoznačně podporujeme státní, veřejné školství všech stupňů jako klíčový a směrodatný systém vzdělávání, ve kterém soukromé školy tvoří jen doplňkovou formu.

Vedle péče o soustavu vzdělávání chceme pomáhat všestrannému rozvoji tělesné výchovy, především těch forem, které jsou spojeny se vzestupem zdraví a fyzické zdatnosti populace jako celku, s její vlastní sportovní aktivitou a péčí o tělesnou kulturu.

Mládež by se podle našich představ měla stávat stále významnějším samostatným činitelem procesu vzdělávání, rozvoje duchovní a tělesné kultury, což odpovídá i její

schopnosti překonávat myšlenkové stereotypy a podílet se na hledání a prosazování radikálně nových řešení.

Pro svobodný rozvoj lidí je potřebné vytvářet předpoklady i ve sféře morálky. Proto je důležité dbát o uplatňování všelidských mravních hodnot i rozvoj pokrokových etických ideálů. Pozitivně v tomto směru oceňujeme i moderní formy humanismu obsaženého v různých světových náboženstvích, jmenovitě křesťanství. Rozhodně však jsme proti zneužívání upřímné víry občanů v plánech církví na získání či zvětšení světské moci. Naše vlastní dějiny jsou toho dostatečným příkladem.

5. Za mír, spolupráci a sociální spravedlivost ve světě

Ve světě, který je nadále sužován hlubokými rozpory moci a závislosti, bohatství a chudoby, se KSČM snaží důsledně vycházet ze své spoluodpovědnosti za problémy přesahující hranice jednotlivých států, za osudy dalších národů a společenství, za další utváření světového systému. Hodlá trvale - přes omezené možnosti - napomáhat procesům sociální emancipace ve světě, mírovému řešení konfliktu, rozvoji světové bezpečnosti a ozdravení globálních ekosystémů. KSČM podporuje požadavky na nový, spravedlivý ekonomický a informační řád na celém světě. Je si vědoma toho, že cesta zvládnutí globálních problémů je i cestou otevírání perspektiv socialismu ve světě.

V mezinárodní politické činnosti KSČM podporuje všechny procesy, které směřují k upevnění míru, zvýšení mezinárodní bezpečnosti; rozvoji rovnoprávné spolupráce mezi všemi státy a národy, posílení národní suverenity a identity i integrity našeho státu. Právo svobodné volby politického, hospodářského a sociálního uspořádání a dalšího rozvoje národů považuje KSČM za potřebné přeměnit v závaznou mezinárodní normu, a tím i v předpoklad urychlujících se integračních procesů.

KSČM se plně staví za přechod od poválečného blokového zajištění bezpečnosti a stability k novému celoevropskému systému důvěry a spolupráce mimo jakékoliv vojenské bloky. Jsme pro oživení helsinského procesu v nových podmínkách, pro řešení vznikajících národních a národnostních konfliktů mírovým a kulturním jednáním, respektujícím zájmy a práva všech zúčastněných stran.

Nechceme, aby se naše země stala jednostranně závislou na kterékoliv mocnosti, ať již existující nebo nově vznikající. Nesmí jít o ekonomickou anexi, ale o rovnoprávný vstup do integračních procesů, jejichž obsahem by měl být vzestup materiální a duchovní úrovně, posílení osobních svobod občanů, národní svébytnosti a státní svrchovanosti, vyšší kvalita národního života. Taková integrace svébytnost země spíše nově podnítl. Chceme

integrovanou Evropu rovnoprávných národů, chceme Evropu budovanou zdola, nikoli Evropu pro zájmy eurobyrokratů a monopolů.

Víme, že odpověď na konzervativní výzvu minulých let není možná v rámci národního státu, ale minimálně na evropské úrovni. Je nutné se orientovat v politice evropské a světové levice a solidarizovat se s ní. KSČM je připravena spolupracovat se všemi pokrokově orientovanými demokratickými silami ve střední a východní Evropě, stejně jako v celé Evropě a v dalších regionech světa. Se všemi hodlá postupně, na základě vstřícnosti, utvářet a rozšiřovat partnerské vztahy.

* * *

KSČM je budována na otevřeném programu, otevřené politice, otevřené organizační struktuře. Odmítá ulpívání na doktrínách a strnulém formalismu, které ztěžují řešení problémů a komplikují i vztah k politickým partnerům. Chce být stranou socialisticky myslících a jednajících lidí, kteří se neustále inspirují novými myšlenkami a zkušenostmi a obohacují jimi svou ideovou a praktickou činnost. Především oni mohou objevovat a uskutečňovat sebeosvobozovací strategii, odpovídající přelomu 20. a 21. století.

KSČM chce svůj program uskutečňovat v zájmu rozšiřování lidských práv a svobody. Tento zájem je při existenci třídně rozděleného světa projevem úsilí o naplnění všelidských hodnot. Může se uskutečňovat jen prostřednictvím občanů samotných, tj. vezmou-li jej za svůj a stane-li se programem jejich činnosti. KSČM chce k tomu získat podporu poctivě smýšlejících lidí.

DOTAZNÍK

Vážení respondenti,

Dotazník, který Vám předkládám, je anonymní. Žádám Vás o upřímné odpovědi, aby bylo zajištěno, že získaná data budou dostatečně věrohodná. **Děkuji za Vaši spolupráci.**

1) Myslíte si, že se v České republice podařilo vybudovat demokracii?

Určitě ano ☐ Spíše ano ☐ Spíše ne ☐ Určitě ne ☐

2) „Až budou příští volby do Poslanecké sněmovny, půjdete volit?”

Určitě ano ☐ Spíše ano ☐ Spíše ne ☐ Určitě ne ☐

3) V politice se používají pojmy pravice a levice. Kam se sám zařadíte?

Jasná levice ☐ Spíše nalevo ☐ Střed ☐ Spíše napravo ☐ Jasná pravice ☐

4) Považujete KSČM za demokratickou stranu?

Určitě ano ☐ Spíše ano ☐ Spíše ne ☐ Určitě ne ☐

5) Považujete KSČM za perspektivní stranu?

Určitě ano ☐ Spíše ano ☐ Spíše ne ☐ Určitě ne ☐

6) Měla by se KSČM zakázat?

Určitě ano ☐ Spíše ano ☐ Spíše ne ☐ Určitě ne ☐

7) Co považujete za největší slabost KSČM? Odpověz jednou větou.

8) Jakou školu navštěvují:

Učební obor ☐ učební obor s maturitou ☐ střední škola ☐

9) Věk: _____

10) Pohlaví: muž ☐ žena ☐

Ještě jednou děkuji za Váš čas a Vaši spolupráci.